

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

15 ŞUBAT 1958 — 75 Kuruş — Cilt VIII

Sayı: 94

Tel : 26754 Posta Kutusu 131, Ankara

İÇİNDEKİLER

KUBALI HÂDİSESİ Mİ, ÜNİVERSİTE MESELESİ Mİ, YOKSA HUKUK DEVLETİ DÂVASI MI? 1

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

C.H.P. nin Dış Politika Tebliği; "Time"ın Bilmediği; Son Kıbrıs Olayları; Kıbrıs Meselesinde Duygular ve Gerçekler; Ziraat Sektöründe Gelir Vergisi; Sovyetlerden Kredi; Bağdat Paketi Toplantısının Neticeleri; Mısır - Suriye Birliği; Amerikan Sun'ı Peyki 4-9

İNCELEMELER :

Siyasî Rejimimizin Gerçek Mahiyeti
Münci **KAPANI** 9
Meclis ve Hükümet Münasebetlerinde 1924 Ruhü Turhan **FEYZİOĞLU** 11
Reserve Yatırımlar
Turgut **YEGENA** 13

Son İktisadî Gelişmeler 14
Forum'un İktisadî Müş'irleri 15

OKURLARIN FORUMU :

Forum'un Notu Hakkında (Yaşar **Karayalçın**); Devlet Adamına Karşı Haysiyetli İlim Adamının Tepkisi (İ. Nafiz **Alkan**); Ömer Sakip'e Cevaplar I. (E. Yakalı); II. (Ferit **Polat**); Bir Cevap (Zeki **Büyüktanır**); İşçi Meseleleri ve Devlet Müdahaleleri (Ömer **Çetin Tokcan**); Grev Hakkı (Bulut **Atalay**) 16-20

KÜLTÜR ve SANAT :

YAZAR - OKURUN DEFTERİ :

Tutuma Yergi Bilge **KARASU** 20
Türk Tiyatrosu Üzerine Yabancı Kaynaklar Metin **AND** 21

TİYATRO :

"Haftabaşı" Vüs'at **BENER** 23

KÜLTÜR DÜNYASINDAN HABERLER 24

Kubalı Hadisesi mi, Üniversite Meselesi mi, Yoksa Hukuk Devleti Davâsı mı?

Değerli profesör Hüseyin Nail Kubalı'nın vazifesinden uzaklaştırılması, iki sayı önceki "Üniversitenin kaderi kendi elindedir" başlıklı notumuzda tahmin ettiğimiz sür'at ve surette gerçekleşti. Memleketimizdeki siyasal hayatın genel durumu gözönünde bulundurulunca, bu gibi gelişmeleri beklemek pek normaldir. Gerçekte, bazılarının zannettiği gibi, ortada, ne bir sene önce bir "Turhan Feyzioğlu hâdisesi", ve ne de bugün

bir "Hüseyin Nail Kubalı hâdisesi" mevcuttur. Bu olaylar, demokrasi ve hukuk devleti için mücadelede zarurî olarak ortaya çıkan münferit ve tali tezahürlerdir. Onların nasıl bir sonuca ulaşacağını isabetle kestirmek için de, "asıl mesele" nin ne safhada olduğunu gözden uzak tutmamak kâfidir.

Ne yazık ki, Devlet hayatının diğer alanlarında olduğu gibi, Üniversite muhitinde kopan fırtınalarda da,

nihai sebep ve hakiki mesele üzerinde durulmuyarak, dikkat daima şahıslar üzerinde toplanmıştır. Halbuki meseleyi bu ışık altında görmek ve göstermek, ancak ve ancak, hakiki dâvayı ortaya vurmaktan çekindiği için gayesine dolambaçlı yoldan varmak zorunda bulunan D. P. nin işine yaramıştır ve hâlâ da yaramaktadır.

1953 senesinde 6185 sayılı kanunla D. P. nin ilim hürriyetine in-

dirdiği ilk darbe dahi, zahiri olarak bir şahsa yöneltilmişti. Aradan bir sene geçtikten ve D. P. nin hürriyet rejimine karşı olan hakikî niyet ve tutumu tamamen ortaya çıktıktan sonra, kolayca tespit edilebilmiştir ki, bu kanunun hedefi, muayyen bir şahıs veya şahıslar değil, Üniversite muhitinde ve dolayısıyla memlekette hür ve müstakil düşünceye mâni olmak; fikri, D. P. nin vesayeti altına koymaktan ibarettir.

İlim hürriyetinin elâstikî bir ölçü ile tahdide tâbi tutulması sayesinde, fikirlerin serbesçe beyan edilebilmesinin, Üniversite muhitinde esash surette gemleneceği âşikârdır. Nitekim 1946 dan sonra Üniversite içinde kendisini gösteren fikrî gelişme, mes'uliyet suuru ve memleket meseleleriyle ilgilenme, bu kanundan sonra esash bir sarsıntı geçirdi. Maama-fih kısa bir fasladan sonra, D. P. nin gayretine rağmen, Üniversite muhitinde hür fikir yine gelişmeğe başladı. Bilhassa, Hukuk Devleti ve Hürriyet rejimini ciddiye alan genç hocaların, Forum Dergisini kurarak sosyal ve siyasî meselelerimizi objektif ve ilmî surette incelemek yoluna girmeleri, hakikî demokrasiyi yadrgayan bu parti için bir rahatsızlık kaynağı oldu. Bunun içindir ki, müstakbel gelişmeleri önlemek maksadiyle Üniversite muhtariyetini ve ilim hürriyetini en ağır surette baltalayan 6435 sayılı kanun kabul edildi. Bu kanundan sonra profesörlerin vazifelerinden derhal uzaklaştırılmaları için sadece bir sebep kâfiydi: D.P. nin hoşuna gitmemek! Bu acı gerçeği bilen bir Üniversite hocasının, memleketin siyasî hayatındaki muazzam hataları, D.P. nin gerçekleştirdiği antidemokratik kanunları ve yarattığı daha da antidemokratik zihniyet ve tatbikatı, tam bir açıklıkla tahlil ve tenkit edebilmesi, elbette ki, ancak mesleğe veda etmek tehlikesini göze almakla mümkündü. Böylece, sosyal ve siyasal alandaki hakikatleri ortaya koymakla vazifeli hukuk ve iktisat hocalarının büyük bir kısmı, şahsî endişelerle susmaya mahkûm edilmek istendi ve edildi.

Hukuk Devleti ve demokrasi ile, hattâ umumî hukuk prensipleriyle asla bağdaşamayan, ilim hürriyetini ve Üniversite muhtariyetini doğrudan doğruya baltalayan bu kanuna karşı, Üniversite muhitinden ancak münferit seslerin yükselebilmiş olması ne acıdır.

D.P., bundan sonra, kendi ana politikası için lüzum gördükçe bu kanunu tatbik ederek veya tatbik teşebbüsüne girerek, Üniversitelerimizi yıldırma sayesinde, bu "hür fikir ve objektif bilgi olacakları"nın, sosyal ilimler alanında hür fikrin ve objektif bilginin mihrakı olmasını, sistemli surette engellemeyi ihmal etmemiştir. İşte "Esen hâdisesi", "Osman Okyar hâdisesi", "fikir klübü münazarasına katılan üç profesör ve üç doçent hâdisesi", "Aydın Yalçın hâdisesi", "Turhan Feyzioğlu hâdisesi" ve nihayet "Kubalı hâdisesi", hep bu ana politikanın tatbikatındaki tâli ve hattâ bir bakıma tesadüfî mahiyetteki tezahürlerdir! Öyle ki Esen olmasaydı, Abadan veya bir başkası; Feyzioğlu İngiltere'den dönmemiş olsaydı, Yalçın veya bir başkası; Kubalı daha önce Üniversiteden ayrılmış olsaydı, Sarıca veya bir başkası onların yerine vekâlet emrine alınmış olacaktı.

Maalesef itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki, İstanbul ve Ankara Üniversitelerinin sayılı öğretim üyeleri istisna edilirse, Üniversitelerimiz, bu olayların daima sathında kalarak, onları münferit ve şahsî ihtilâflar saymak suretiyle, hakikî meseleyi ele almayı ihmal etmiş veya bundan kaçınmışlardır.

Gerçekte ise, - biraz önce de belirttiğimiz gibi - D.P. için bütün bu hâdiseler, prensip mücadeleleri idi. Parti ne vekâlet emrine alınan hocaların şahısları veya muayyen fiilleri ile meşguldü (*), ne de Üniversitede tehlikeli gördüğü hocaların listesi sadece bu birkaç profesör veya doçentten ibaretti. Gönlünün istediği bir tasfiye amelîyesine serbestçe girişebilseydi, bilhassa genç asistan ve doçentler arasında birkaç şahıstan başka eleman bırakmamak gerekirdi. Fakat Nâzilerin yaptığı gibi doktrin olarak hürriyet ve demokrasi düşmanlığı ilân edilemediğine göre, ne hürriyet ve demokrasiyi müdafaa edenleri toptan tasfiye etmeğe ve ne de bu maksadı açıkca ifadeye imkân vardı.

Şeklen de olsa demokrasi rejimi kabul edildiği için, Üniversite muhitindeki hür fikirle mücadeleyi, daima başka bir ışık altında, yani belli birkaç hocanın muhteris ve hattâ ilim için zararlı hareketleri olarak göstermek; tasfiyeyi teker teker yapmak; ve gayeye mümkün mertebe

yıldırma sayesinde ulaşmak zaruriydi.

Görülüyor ki, antidemokrat bir teşekkül haline gelen bu partinin Üniversite ile olan ihtilâfı, onun umumî mücadelesinin tâ kendisinden başka bir şey değildir: Hür ve müstakil fikre ve tenkide, demokrasi dâvasının ciddiye alınmasına, parti içinde ve dışında müsaade etmemek, aksi yolda hareket edenlerden bazılarını "tehlike"nin arttığı anlarda zaman zaman cezalandırmak suretiyle zayıf ruhları yıldırma ve böylece yayılma istidadını önlemek!

Zaman zaman bir kurbana lüzum hâsıl oldukça, seçim yapılırken, şüphesiz ki, ana gayeye uygun olarak daima bazı vasıflara dikkat etmek ve bu sayede bir taşla mümkün olduğu kadar çok sayıda kuş vurmaya hedefi gözden uzak tutulmamıştır. Cezalandırılmak istenilen hocanın, siyasal alanda fikir beyan etmeye en çok hakkı bulunan ve hattâ bu husustaki hakikatleri ifade etmekle vazifeli sayılan bir ilim dalına mensup olması, gayeye en uygun düşeni idi. Onun içindir ki, Anayasa ve İdare Hukuku gibi Devlet Hukuku ve siyaset ilminin tâ kendisi olan bir kürsünün hocaları tercih edilmiştir (Esen, Feyzioğlu ve Kubalı gibi). Böylece anlatılmak isteniyordu ki, devlet hukuku ve umumî siyaset alanında D.P. den farklı konuşan hoca, bir Âmme Hukuku Profesörü olsa dahi, müsamaha görmeyecektir. Bu misal karşısında diğer hocalar şüphesiz ki şu görüşe ulaşacaklardı: "Okuttuğu ilim dalı, devlet hukuku ve siyaset olan bir hocanın dahi, memleketimizin bu alandaki meseleleri üzerinde müstakil görüş sahibi olmasına müsaade edilmediğine göre, benim bu yoldaki görüşlerim evleviyetle cezalandırılacaktır."

Keza kurbanlar seçilirken, Üniversite içindeki belli mukavemet mihraklarının yıldırılması lüzumu da, itina ile gözönünde bulundurulmuştur. Bu sebeple de, diğer hocalara "kötü misal" (!) olan Forumcular muhiti, hususi bir muameleye tâbi tutularak, önce Osman Okyar cezalandırılmak istenmiş, Aydın Yalçın'ın profesörlüğü tasdik edilmemiş, sonra Feyzioğlu vekâlet emrine alınmış ve nihayet Forumcu iki doçent istifa etmiş olmalarına rağmen bile cezalandırılmıştır.

Hülâsa D.P., hürriyet fikrinin Üniversitede ve memlekette yayılma tehlikesinin çoğaldığına kani olduğu

anlarda, ibret olsun diye şu veya bu hocayı cezalandırarak ilim ve fikir hürriyetini ve neticede demokrasi dâvasını önlemek gibi umumî bir politikanın tatbikatiyle meşgul olduğu halde, hukuk profesörleri dahi, meseleyi bu hakikî hüviyeti ile görmekte ısrar etmektedirler. Münferit hâdiselerin kaynağı olan totaliter zihniyet ve bunun yarattığı ana dâva açık ortada dururken, profesörlerin çoğunluğu - daha ziyade şahsî endişelerle - bu gerçeğe gözlerini kapamayayı ve meseleyi küçümsüyerek birer şahsî ihtilâf haline irca etmeği tercih etmektedirler: "Hür ve müstakil fikre müsaade etmemek" gibi bütün üniversiteyi ve ilmi tehdit eden, hattâ memleketin geleceğini yakından ilgilendiren hayati bir dâva karşısında değillermişcesine, hâdiselerin sathında kalıp, kâh "Feyzioglu için mücadele etmem", kâh "Kubalı doğru yapmadı", kâh "hâdiseyi büyütürsek bundan fakülte veya üniversite zararlı çıkar" gibi küçük mülâhaza ve hesaplarla oyalanıp durmaktadırlar.

Son hâdisedeki gelişmeler, bu hakikati bir kere daha ortaya koymuştur: Üniversite muhiti, sadece Sayın Kubalı'nın akıbeti ile meşguldür. Evvelki hâdiseler gibi bu sonuncusunun da, Üniversitenin karşısına tekrar çıkardığı esas meselenin, yani "ilim hürriyeti ve Üniversite muhtariyeti meselesi"nin ve hele "Demokrasi ve Hukuk Devleti dâvası"nın farkında değildirlere; yahut da bu hususta hâlâ tecahülden gelmek suretiyle, deve kuşu mantığında ısrar etmektedirler.

Ne Senatonun veya profesörlerin yayınladığı bir beyanname ile, artık 6435 sayılı kanuna tahammül edilemeyeceği, bu şartlar altında ilim yapılamıyacağı ifade edilmiş, ne bu kanunun zararlı tatbikati karşısında bir protesto olarak Senato veya Rektör yahut Dekanın istifası düşünülmüş, ve hattâ ne de - Ankara Üniversitesinde mahdut sayıda dahi olsa gerçekleşen - hocaların protesto istifaları yoluna gidilmiştir. Öyle görülüyor ki, Bakan bugün Kubalıyı vazifesine iade etse, Üniversite için mesele tamamen kapanacak ve 6435 sayılı kanunun kalkması yahut mevzuatta ilmi zorlayan diğer hükümlerin değiştirilmesi uğrunda mücadele edilmeyecektir.

Halbuki mesele bilhassa bugün ne kadar açık bir surette meydanda-

dır : Üniversite muhtariyeti ve ilim hürriyeti, toptan objektif esaslara (kanunî teminata) bağlanmadıkça, ne gelecek yeni hâdiselerin önlenmesine ve ne de Üniversite muhitinde hâkim olması gereken hürriyet atmosferinin yaratılmasına imkân bulunmadığı hakikati artık aşikârdır.

Bizzat Üniversite meselesinin çözülmesine dahi, demokrasi dâvası halledilmedikçe imkân bulunmadığını kavrayan veya bu gerçeği itiraf eden profesörler ise, daha azdır. Üniversite hocalarının çoğu hâlâ zannediyorlar ki, demokrasi ve hukuk devleti dâvası halledilmeden de, Üniversite muhtariyeti ve ilim hürriyeti meselesi yoluna konulabilir. İşte meselenin ruhu ve Üniversitenin büyük hatası buradadır. Artık anlaşılmalıdır ki, ilim hürriyeti dahi diğer siyasi meselelerden tecrit edilmiş münferit bir dâva olarak devamlı bir hal çaresine bağlanamaz: Basın hürriyetini, toplantı hürriyetini, konferans verme hürriyetini kabul etmeyen bir parti, nasıl olur da, Üniversite hocalarının müstakil fikre ve serbestçe tenkid hakkına sahip olmasını hoş karşılayabilir. Mahkeme istiklâli gibi hukuk devleti mefhumunun en vazgeçilmez ve münakaşa götürmez esası dahi tanınmazken, Üniversite muhtariyeti gibi münakaşa ve muğalaytaya müsait, yani daha ileri giden bir hürriyetin ciddî olarak kabul edilmesini beklemek, ham hayalden başka bir mânaya gelebilir mi? Azı vermeyen çoğu hiç vermez!

Esasen bugün 6435 sayılı kanun olmasa bile, 6732 ve 6733 Basın ve 6761 sayılı Toplantı Kanunlarının yarattığı ağlar ve ağır cezalar varken, sosyal ilimler alanında serbestçe yayında bulunmaya, yani ilim yapmaya imkân var mıdır? Görülüyor ki, "hürriyet rejimi" kurulmadan, "hür Üniversite" ve "hür ilim" de tasavvur olunamaz!

Madem ki âmme hürriyetleri temelinde dayanan bir hukuk devleti kurulmadıkça ilim hürriyetini sağlamaya mantıken ve fiilen imkân yoktur, o halde hukuk profesörlerinin demokrasi ve hukuk devleti dâvasına seyirci kalmaları artık sona ermelidir. Rejim dâvası uğruna bu kadar gazeteci ve hattâ okuma yazması bile olmıyan bunca vatandaş hapis göze alır ve senelerini demir parmaklık ardında geçirirken, Hukuk Devletinın gerçekleştirilmesi vazifesiyle ön plânda sorumlu olan Hukuk

Hocalarının, burunlarını kanatmadan sadece temenni ve iyi niyetle yetinmeleri, şüphesiz ki, yalnız fedakârlıktan değil aynı zamanda mesuliyet ve vazifeden de kaçmaktır.

Şu halde sosyal ilimlerle meşgul olan ilim adamlarımıza, bilhassa hukuk hocalarına bugün düşen baş vazife, demokrasi cephesine katılarak açıkça hukuk devleti için mücadele etmektir. Kubalı meselesinin kapanması ve hattâ üniversiteyi bir ilk mektep derekesine düşürecek kanun tasarısının muvakkaten bir köşeye konması, onları aldatmamalıdır. Sayın Profesör ve Doçentler takdir ederler ki, yarı yolda kalmamaz. Ya demokrasi ve hürriyet rejimi yerleşir, ki bu takdirde "Üniversite muhtariyeti ve ilim hürriyeti meselesi" kendiliğinden ortadan kalkar; yahut da hürriyet rejimi reddedilerek totaliter istikamette yürünür, bu takdirde Üniversite hocaları da, er geç bir ilk okul öğretmeni muamelesine tâbi tutulurlar. Çünkü ilim, partinin vesayeti altına girer.

İşte bu sebeple, meseleyi bütün çıplaklığı ile ortaya koyuyor ve diyoruz ki, ne kadar süreceği bilinmeyen bir müddet için memleketin en mühim hukukî, iktisadî veya sosyal meseleleriyle ilgili hakikatleri dile getiremeyip acı ve utandırıcı bir sükûta bürünerek, sindirilmiş, tağşiş edilmiş bir "yarım ilim" yapmaktansa, 4 sene Üniversiteyi bir tarafa bırakıp açıkça rejim meselesini halletme uğrunda savaşmak, Demokrasi cephesine fiilen katılmak çok daha makul ve pratik bir davranış olur. 30-40 hukuk, İktisat, sosyoloji ve tarih hocalarının, hürriyet savaşına fiilen iştirak etmesi, ya D.P. yi hürriyet yoluna girmeye mecbur edecek, yahut da totaliter yolda ısrar eden bu partiyi iktidardan uzaklaştırmak suretiyle, hürriyet rejiminin kurulmasını temin edecektir. Her iki halde de muhterem Profesör ve Doçentler, kürsülerine dönerek artık huzuru kalple ve serbestçe ilim yapabilirler. Hukuku ve ilmi gerçekleştirmek için, onun uğrunda savaş şarttır!

(*) Vekâlet emrine aldığı şahıslarla başlı başına uğraşmak, DP nin niyetinden o derece uzaktır ki, aynı hocalar uslanmış olarak Üniversiteye dönmek isteseler parti bunu reddetmek şöyle dursun, büyük bir sevinçle karşılar. Nitekim içlerinden bir tanesi artık «çatlak ses» çıkarmadığı içindir ki, yalnız vazifesine iade edilmekle yetinilmedi, kendisine parti liderinin hür başına karşı avukatlığı gibi müstesna bir paye dahi tevcih edildi.

Onbeş Günün Notları

C. H.P. nin Dış Politika Tebliği

C.H.P. Meclis Grubu üç hafta kadar süren uzun müzakerelerden sonra 7 Şubat 1958 günü son dış politika gelişmeleriyle ilgili bir tebliğ yayınlamıştır.

Bu tebliğin önemi, Hükümetin dış politikasındaki başarı derecesi hakkında halk oyunda artmakta olan tereddütleri ifade etmesinde olduğu kadar, ve belki de daha çok, dış politika görüşünü bir sosyal felsefe davranışı üzerine dayandırmak konusunda kıymetli bir gayret teşkil etmesindedir.

C.H.P. Meclis Grubunun dış politika görüşünü dayandırmakta olduğu ana esasları, bu tebliğe göre, şu şekilde sıralamak kaabildir:

1 — Dış politikamızın yürütülmesinde son sözün Büyük Millet Meclisi'ne ait olması.

Bu esas, C.H.P. nin dış politikamızın yürütülmesinde ötedenberi savungeldiği bir fikirdir. Bu fikirden çıkan neticeler de, dış politika konularında muhalefete bilgi verilmesi, Türkiye'nin hâkimiyetini şu veya bu şekilde tehdit edici her türlü milletlerarası anlaşmaların yürürlüğe girmezden önce B. M. M. tarafından tasdik edilmesi ve dış politika konularının Mecliste umumî müzakerelerde İktidar ile Muhalefet arasında tartışma konusu olabilmesi gerektiği fikirleridir.

Bütün bu fikirlerin doğruluğu münakaşa kabul etmez. Bütün Muhalefet Partileri de, muhtelif vesilelerle, aynı fikirleri ifade etmişlerdir.

C.H.P. Meclis Grubu, bu tebliğinde, bir umumî müzakere açılmasını talep ettikten ve dış politika konularında iktidarın kendisine bilgi vermesi lüzumunu hatırlattıktan başka, 16 Aralık 1957 günü Paris'te açılmış olan NATO Konseyinin Başbakanlar seviyesindeki toplantısında, Başbakan Adnan Menderes'in, orta menzilli stratejik balistik roket rampalarının memleketimizde de kurulmasını kabul etmesi ele alınarak bu konudaki anlaşmanın B. M. M. nce tasdik edilmesi gerektiği haklı olarak belirtilmektedir. Gerçekten, Atlantik İtti-

fakı'nın silâhlı yardım vecibesi otomatik olmadığı cihetle, bu silâhlı yardımın yapılaş şekli hususunda Müttefik Devletleri, ittifak metninde olduğundan daha fazla bağliyacacak her taahhüdün Parlâmento tasdikinden geçmesi zarureti, Anayasamız bakımından açıktır.

2 — Batı Câmiası'nın savunma ve dayanışma tertiplerine bağlılık.

Bu fikir üzerinde, İktidar ve Muhalefet partilerinin hepsinin mutabık bulduklarını kaydetmek lâzımdır. Bu sebeple, C.H.P. Meclis Grubu, bahse konu roket rampalarının ülkemiz üzerinde kurulmasını esas itibariyle kabûl ettiğini bildirmekle, yerinde bir iş yapmıştır. Bu beyan, memleketimizde çok kuvvetlendiği aşikâr olan Muhalefetin, ilerde bir iktidar değişikliği hâlinde takibedeceği politika bakımından Atlantik Müttefiklerimize emniyet verecek güzel bir beyandır ve Türk Milletinin bir bütün hâlinde Kuzeyden gelen tehlike karşısında şuurlu olduğunu gösterir.

Grup, aynı esasa dayanarak, Bağdat Paktı'nı da desteklemiştir. Ancak, tebliğde, milletlerarası barışın sağlam esaslara bağlanması için Sovyetlerle mâzakere edilmesi fikri, yerinde olarak, prensip itibariyle, reddedilmemektedir.

3 — Milliyetçi cereyanların desteklenmesi.

Cumhuriyetimizin kaynağını bulduğu ana fikir, milletlerin kendi iradelerine müstakillen sahip olmaları gerektiği fikridir. Bu sebepten dolayı, Türk Hükümetlerinin saf ve hakikî milliyetçilik cereyanlarına karşı vaziyet alması bahis konusu olmamalıdır. Bu demek değildir ki yeni doğan milliyetçi cereyanların, olgun olmıyan, realitenin icaplarından ayrılan, hissî davranışları Türkiye tarafından tasvip edilmelidir. Hayır, fakat, bunun yanında, tarihin önüne geçilmez inkişafına karşı vaziyet almakta mümkün olamaz.

Tebliğ, Suriye - Mısır Birliği meselesini bu yönden ele almıştır. Tebliğin bir cümlesi, bu konuda tâkibi gereken politikayı çok veciz bir şekilde özetle-

mektedir: «Şimdilik, milliyetçi cereyanların, umumî politika istikametlerinin mahiyeti belli oluncaya kadar hasmâne olmıyan, ihtiyatlı bir intizar siyasetiyle tâkibedilmesi muvafıktır.» Bu cümle, aynı zamanda, Mısır ve Suriye'de komünist unsurların hâkim oldukları yolundaki — hakikaten pek aşırı — nazariyeyi reddetmektedir.

4 — Türk dış politikasının asıl maksadı Sovyet tehditlerine karşı korunmaktır. Bu fikir, Hükümetin ve Irak Hükümetinin, Bağdat Paktı içerisinde tâkibede geldikleri politikayı tenkid ederken kullanılmaktadır. Gerçekten, herkesin anlaması gereken hakikat, en büyük tehlikenin, Sovyet Rusya olduğudur. İsrail meselesini bu meseleyle irtibatlandırmak külliyan yanlıştır. Türkiye'nin yüksek menfaatleri, Ortadoğu'da sulh ve sükûnun muhafazasından ibarettir. Bunun gibi, Türkiye, muhtelif Arap şahsiyetleri arasındaki rekabetlere de karışmamalıdır.

5 — Bir devletin dış politikada başarı sağlaması, iç politikasında ve iktisat siyasetinde de muvaffak olmasına bağlıdır.

Bu fikir, bu kadar kuvvetle ilk defa bu tebliğde ifadesini bulmuştur. Büyük Müttefiklerimizden iktisadî yardım görmemiz lüzumunu inkâr etmeksizin, iktisadî hayatımızın idamesinin bile sırf dış yardıma bağlı kalması dış politikada Müttefiklerimiz arasında bile sözü müzün eşitlik dairesinde dinlenmesi bakımından mahzurlu olabilir. Tebliğ, bu nokta üzerine Hükümetin dikkatini çekmektedir.

Diğer taraftan, Batı câmiasının savunma tertipleri, sadece millî hâkimiyet ve toprak bütünlüklerini korumak için alınmamıştır. Bu tertiplerin, bu gayeler kadar önemli bir gayesi de demokrasi sistemini ve Batı medeniyetinin esaslarını korumaktır. Bu esaslardan ayrılan Hükümetlerin sözünün Batı Devletlerince, kendilerinden birinin sesi gibi değil, fakat, muayyen bir devre için kendisine ihtiyaç duyulan bir yük olarak dinleneceği de tabiidir.

Tebliğde Kıbrıs konusuna da temas edilmektedir. Tebliğ, İngiltere'nin taksim fikrinden uzaklaşmakta olduğuna dikkat nazarını çekmekle beraber, İngiltere Sömürgeler Bakanı Mr. Lennox-Boyd'un 19 Aralık 1956 günü beyanatını Başbakan Adnan Menderes'in 7 Mayıs 1957 günü Bursa'da tefsir ettiği şekilde yorumlayan bir ifâde taşımaktadır. Aslında, İngiliz Hükümeti'nin tak-

sini hiçbir zaman vaad etmediği, ve bunu ancak bir ihtimal olarak gördüğü, tebliğde belirtilseydi, daha iyi olurdu. Tebliğ, İngiltere'nin Türkiye'yle istişareden fazla birşey yapmak istemediğini ve bir Türk vetosunun aslâ bahis konusu olamayacağını belirtmiş olduğunu ve Birleşik Amerika'nın da — Dr. Fâzıl Küçük'ün pek zamansız iddialarına rağmen — taksimi terviç etmediğini bildirmiş olduğunu Türk halk oyuna açıklamakla, durumun olduğu gibi görülmesi bakımından yerinde bir hizmette bulunmuştur. Tebliğde, Kıbrıs meselesi bakımından, C.H.P. nin taksim tezini desteklemiş olduğundan gayri, bu konuda, yeni bir fikir görmüyoruz. Öyle anlaşılıyor ki Hükümetin malumat vermemekte ısrar edişi, C.H.P. Grupunu daha müşahhas fikirler ileri sürmekten alakoyuştur.

Bilhassa Hürriyet Partisinin bugüne kadar dış politika konusunda yapmış olduğu açıklamalarla C.H.P. nin bu görüşleri arasında, hattâ teferruat meseleleri üzerinde bile kendiliğinden tam bir benzeyişin ortaya çıktığını müşahade etmekten duyduğumuz memnuniyeti belirtelim. İki Muhalefet Partisi arasında, Yunanistan'la münasebetlerimiz konusunda, bir teferruat meselesinde tek bir fark vardır; o da, Hürriyet Partisinin, Kıbrıs'ın taksimini reddetmemekle beraber, Kıbrıs dâvasının Oniki Ada ve Batı Trakya meseleleriyle birlikte mütalâca edilmesini istemesinden ibarettir.

Tebliğ'in ifâde ettiği en önemli mânâ ise, cemiyet nizamı hakkındaki zihniyet farkının, partilerarası dış politika beraberliğini hızla ortadan kaldırmakta olduğudur.

« Time » in Bilmediği

«Time» dergisi, Menderes ve Türkiye hakkında «hem nalına hem mihna» bir yazı yayınladı. Fakat bu yazıyla ne Menderes'i ne de Türk halkoyunu hoşnud edebilmişe benzer.

Fakat önemli olan bu değil! Zaten «Time» dergisini basan «Time - Life» müessesesi devlet gibi bir müessesedir. Kimseyi hoşnud etmek zorunda değildir. Önemli olan, «Time» daki yazı-

nın bizleri hoşnud edip etmemesinden çok, dünyaya Türkiye'yi ve Türk halkını gerçeğe uygun bir şekilde tanıtabilecek bir yazı olup olmamasıdır.

Bu yazı, devlet adamlarını değerlendirmek için demokratik toplumlarda kullanılan ölçülerle, Türk Başbakanı Bay Menderes'in oldukça aleyhinde sayılabilecek bilgi ve yargılar ihtiva etmektedir. Ona rağmen, yazının bütünü içinde Bay Menderes bir üstün devlet adamı gibi görünebiliyor.

Buna sebep, yazının, Türkiye ve Türkler hakkında, Bay Menderes hakkında olduğundan daha kötü intibalar yaratabilecek bir şekilde kaleme alınmış olmasıdır. Böyle bir intiba yaratabilecek iddiaların başında, birçok kimselerin Menderes'i «Atatürk'ten sonra en büyük Türk» saydıkları, Türkiye'nin «iyi kötü, bugün, Menderes'in kendisine verdiği şekli» taşıdığı ve Türk toplumunun bugün «birşey söylerken dinliyen var mı diye sağa sola bakılacak hâle geldi» ği yolundaki iddialar bulunmaktadır.

Oysa bu iddialardan hiçbiri gerçeğe uymaz.

Türk milleti, Bay Adnan Menderes'i «Atatürk'ten sonra en büyük Türk» saymak şöyle dursun, böyle bir benzetmeye tahammül edebilecek bir ruh hâletinden öylesine uzaktır ki, Bay Menderes'in büyüklüğüne gerçekten inananlar veya inanır görünmeyi menfaatlerine uygun bulanlar bile, herkesin içinde veya gazete ve dergilerde, kendisini Atatürk'le mukayese etmeye cesaret edememektedirler. Olsa olsa Türkiye'de «Time» yazarlarına böyle bir benzerlikten söz edenler «dinliyen var mı diye sağa sola bakmak» ihtiyacını duymuş olabilirler.

Türkiye'nin «iyi kötü, bugün, Menderes'in kendisine verdiği şekli» taşıdığı yolundaki iddiaya gelince, bu iddianın, «Time» da bombardıman edilmiş yerlere benzetilen «imar sahaları»ndan veya ham madde ve yedek parça yokluğu dolayısıyla işlemez olmuş fabrikalardan, iktisadî durum dolayısıyla boşalmış camekânlarla, solmuş yüzlerden başka delillerini bulabilmek çok zordur.

Fakat gerçeğe uymayan bu gibi iddialar Türkiye'yi ve Türk halkını pek küçük düşürücü olduğu içindir ki, yazının bütünü, Bay Menderes hakkında

bir üstün adam intibasını yaratabilmektedir.

«Time» daki yazının bizler için asıl üzücü yönü budur, ve maalesef bu yönüyle yazı, Batı dünyasının Türk Milletine karşı son yıllarda değişen davranışını da yansıtmaktadır. Çünkü Batı dünyası, yıllardır Menderes idaresince alınan baskı tedbirlerinden, çıkarılan anti-demokratik kanunlardan, kürsüsünden uzaklaştırılan profesörlerden, kapatılan gazetelerden, hapse atılan gazeteci ve politikacılardan haberi olduğu halde, bu tedbirlere karşı Türk âmme vicdanının tepkisini öğrenememektedir.

Çağımızın birinci Türk mucizesi, Osmanlı Devletinin yıkılışı üzerine Türk Milletinin, efsanevi Anka kuşu gibi, kendi külleri içinden yeniden dirilip yükselişi ise, çağımızın ikinci Türk mucizesi, son yıllarda, çıkarılan bütün engellere, alınan bütün baskı tedbirlerine, Türkiye'yi karanlık bir diktatörlük rejimine götürmek için baştakiler tarafından sarf edilen bütün gayretlere rağmen, Türk halkının sessiz sedasız, ve, zora başvurmak şöyle dursun, kanunların gitgide daralan çerçevesini bile aşmaksızın, demokratik davranışını muhafaza edebilmiş, demokratik hayat tarzına sahip çıkabilmiş olmasıdır.

Yüzlerce yıllık demokrasi geleneğine sahip Amerikan halkının McCarthy gibi bir kudretsiz demagog karşısında geçirdiği sarsıntı, hele olgun İtalyan ve Alman milletlerinin Mussolini ve Hitler gibi meczuplar karşısında düştükleri zaaf hatıra getirilecek olursa, Türk halkının birkaç yıldır geçirmekte olduğu çetin demokrasi sınavında şimdiden hakkettiği not pek yüksek olmak gerekir.

«Time» yazısı, işte bu bakımdan, Türk Milletine hakkını vermiş, Türkiye'nin bugünkü durumunu gerçeğe uygun bir şekilde göstermiş sayılamaz.

Fakat ne gam!.. Birinci Dünya Harbinden sonra Batı dünyası Türklerin artık bağımsızlıklarını kaybettiklerini sanmıştı. Bugün de Batı dünyası varşın, Türklerin hürriyet ve demokrasiyi kaybettiklerini sansın! Sosyal yapısı bakımından Türkiye'de belki en elverişli zemine kavuşan demokrasi, artık, «Time» in ifadesiyle memleketi kendi çiftliği gibi idareye kalkışan nice diktatörlük heveslilerinin darbelerine dayanabilecek kadar halka malolmuştur.

Son Kıbrıs Olayları

Kıbrıs'ta Türk cemaatine mensup şahısların yaptıkları nümayişler esnasında Türklerle İngiliz Emniyet Kuvvetleri arasında çıkan olaylar hakikaten üzücüdür. Bu olayların adli tahkikat açısından incelenmesi neticesinde, İngiliz Emniyet Kuvvetlerinin, Türk nümayişçiler üzerine ateş açmalarının bir tehdit ve sindirme teşebbüsünü ifade etmediğini öğreneceğimizi ümit ediyoruz. Eğer İngiliz dostlarımız arasında böyle bir sindirme teşebbüsünün Kıbrıs Türklerini yola getireceğini sananlar varsa, bu metodun, bilhassa Türk kavmi üzerinde tamamen aksi netice doğuracağını da iyice idrak etmeleri gerekir. Bununla beraber, Kıbrıs Genel Valisinin Türk ahali üzerine ateş açarak bazılarının şehit olmalarına sebebiyet veren İngiliz subaylarını mahkemeye sevk etmesi, takdir edilecek bir harekettir. Kıbrıs'taki İngiliz mahkemelerinin ise, bütün İngiliz adliyesi gibi, tamamen tarafsız olacağından şüphe etmek için bir sebep yoktur. Diğer taraftan, Kıbrıs Genel Valiliğinin nümayişleri müteakip Türk mahallelerini işgal eden İngiliz kuvvetlerini, Türk liderlerinin yatıştırma teşebbüslerinde onlara yardımcı olmak maksadıyla, geri çekmiş olması da, kardeşlerimizin katline sebebiyet verenlerin, ya münferiden sindirme teşebbüsüne kendiliğinden girişmeyi muvafık bulmuş birkaç görüşü kit İngiliz subayı olduğunu veyahut ateş açan İngiliz askerlerinin nefis savunması hâlinde olduklarını gösterebilecek karinelere. Bu karinelerin doğru çıkacağını ümit ettiğimizi tekrar kaydedelim.

Bununla beraber, kanaatimizce, bu olayların önemi, adli tahkikat açısından önemlidir. Bu olaylar, Türk cemaatinin, Ada'da Yunanlılara nisbi dahi olsa bir üstünlük sağlayacak herhangi bir hâl çaresini aslâ kabul etmeyeceklerini göstermiştir. Bu noktanın, gerek Yunanistan, gerek İngiltere tarafından iyice anlaşılması lazımdır.

Meselenin milletlerarası sahada inkişafına gelince.. İngiltere Dışişleri Bakanının Bağdat Paketi Konseyi toplantısı vesilesiyle Ankara'da yaptığı görüşmelerden sızan inanılır haberlere bakılırsa, İngiltere Ada'nın beynelmilel statükosunda şimdiki halde herhangi bir değişiklik yapmak vaktinin gelme-

diğine kaanidir; bununla beraber, İngiltere, Ada'ya bir iç muhtariyet idaresi vermek için teşebbüslerde bulunmak tadır; bundan başka, İngiltere, taksimden gayri bir hal çaresini (ki bu herhalde Enosis değildir) kabul etmesi için Türk Hükümetini ikna etmeye gayret eylemiştir. Kıbrıs Genel Valisi Sir Hugh Foot'un HÜRRİYET gazetesinden Necati Zincirkıran'la VATAN Başyazarı Ahmet Emin Yalman'a geçen hafta içerisinde söylemiş oldukları da buna delil teşkil etmektedir.

Kanaatimizce, Mr. Selwyn Lloyd'un Atina seyahatinden de büyük neticelerin derhal çıkacağını beklememek lâzımdır.

Ancak, Atina görüşmelerinden büyük neticeler çıkmamasını da, İngiltere'nin Türk vetosunu tanıdığı şeklinde tefsir etmememiz gerekir. Gerçekten, İngiliz Dışişleri Bakanlığı Türkiye'yle sadece istişare edildiğini, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun bir beyanına zımni bir cevap şeklinde, açıklamak lüzumunu duymuştur.

Diğer taraftan, Amerikan Dışişleri Bakanlığı da, — Başbakan Menderes'in kendisine, Başkan Eisenhower'ın tak sime taraftar olduğunu söylediğini nakletmiş olan Dr. Fazıl Küçük'e cevaben — Birleşik Amerika'nın taksimi benimsemiş olduğu haberinin doğru olduğunu bildirmiştir.

Bu tarz tezkibe müsaat beyanların, diplomamızın itibarını kırmaktan başka bir şeye yaramadığını ilgililerin idrak etmesini istemek doğru olacaktır, sanırım.

Kıbrıs Meselesinde Duygular ve Gerçekler

Batı ile münasebetler bakımından Yunanistan'ın Türkiye'ye karşı büyük avantajları vardır. Bu avantajlar tarihi, kültürel ve dindir. Tarih boyunca Yunanlılar, bu avantajlardan faydalanarak, Türklerin Batılı milletler topluluğu ile kaynaşmasını güçleştirebilmiş, hatâta zayıf devrelerimizde, güvenliğimiz için bir tehlike hâline gelebilmişlerdir. Nitekim son olarak Kıbrıs meselesinde de Yunanlılar bu avantajları ustalıkla, ve maalesef bizim de yardımlarımızla, istismar etmektedirler.

Türklerle Yunanlılar arasındaki meselelerde, Batılılar daima objektif hak ölçülerinden önce duygu ölçülerini, ön yargılarını kullanmışlardır.

Bu tatsız gerçeği hiçbir zaman gözönünden uzak tutmamalıyız! Kıbrıs davamızı Batılı milletlere «haklı» gösterebilmenin de, haklarımızı gerektiği gibi savunabilmekten çok, Batıda bize karşı tarihi, kültürel ve dini sebeplere dayanan anlayışsızlığı giderebilmemize, uzaklığı kapatılabilmemize bağlı bulunduğunu unutmamalıyız!

Oysa son zamanlarda bazı gazeteler ve gençlik, tahriklere ve duygularına kapıldıkça, Yunanlıların bu tatsız gerçeği aleyhimize alabildiğine istismar etme imkânlarını farkına varmadan arttırmış olmaktadır.

Meselâ, Türk halkoyunun yurdumuzdaki Ortodoks azınlığa ve din müesseselerine karşı gitgide şiddetlenen bir düşmanlık ve tahammülsüzlük göstermesi, Kıbrıs meselesinde Türkiye'den çok Yunanistan'ın menfaatine hizmet etmektedir.

Hele kan, kılıç ve ölüm edebiyatına dayanır bir şovenizm Türk halkoyunun Kıbrıs meselesindeki davranışına hâkim oldukça, Batılıların kafasındaki tezyif edici ve haksız «korkunç Türk», «barbar Türk» fikri sâbitleri yeniden canlanmakta, bu da, hiç şüphesiz, bizim aleyhimize olduğu kadar Yunanlıların lehine bir hava yaratmaktadır.

Türklerin «korkunç» luğu, «barbarlığı», «müsamahasızlığı» efsanesi, geniş ölçüde, Türklerle Batılıların arasında açık tutmak ve bu açıklığı Yunan emelleri için istismar etmek üzere ortaya atılmış bir uydurmadır. Şimdi biz Batılıların altıuuruna bazı Hristiyan çevrelerinin, yakın tarihte Balkan milliyetçiliğiyle de el ele vererek telkin ettiği bu «korkunç», «barbar», «müsamahasız» Türk «archetype» ni (ilkel-örnek) yeniden canlandırabilecek bir davranışa doğru kaymakla, bizim için tâ Bizansın son çağlarından beri Rum Ortodoks Kilisesinin de hazırlanmasına katıldığı bir tuzağa kendimizi atmış olmaktadır.

Son resmî Kıbrıs «tez» imizi Türklerle Rumların hiçbir zaman yanyana barış içinde yaşayamayacakları propagandasına dayandırma eğilimi de bu tuzağa süşmemizi hızlandırmaktan başka bir sonuç vermiyecektir.

Batıyla münasebetlerimizi ilgilendiren bütün meselelerde olduğu gibi, Kıbrıs meselesinde de bizim menfaatimiz,

Rum Ortodoks Kilisesinin tarih boyunca fırsat buldukça körüklemeye çalıştığı uydurma Türk «archetype» ı ile hiç bir ilişimiz olmadığını, tersine, Türklerin kısa fasıllar hariç, tarih boyunca bütün din ve milletlere karşı müsamahada insanlığa önderlik ettiğini, bunun en güvenilir ve gönüllü şahitlerinin de din devrimcisi Lüter gibi, hatgibi Hıristiyan büyükleri arasında butâ bâzı pasifist «Quaker» misyonerleri lunabileceğini Batılılara hatırlatmamızda, başka dinlere ve milletlere karşı, hele yurdumuzdaki dinî azınlıklara, Hıristiyan din müesseselerine karşı davranışımızı ona göre ayarlamamızdır.

İkinci Muratların, Fâtih Sultan Mehmetlerin, Kanunî Sultan Süleymanların Avrupa'daki o mucizevî başarılarının sırrını, bu gerçekleri, bu gereklilikleri kavrayabilmiş, bâzı Hıristiyan kilise ve topluluklarının şantaj veya tahriklerine, nazarı Hıristiyan müsamahasını tatbikatta aşan bir müsamahacılıkla mukabele etmek büyüklüğünü gösterebilmiş olmalarında aramalıyız!

Ziraat Sektöründe Gelir Vergisi

Bütçe Encümenindeki müzakereler esnasında Maliye Bakanı zirai sektörün de Gelir Vergisi şümulü içine alınması için tetkikler yaptırıldığını açıkladı. Bu açıklama 7-8 senedir üzerinde tetkiklerin yapılmakta olduğu bilinen bir konu üzerine yeniden ilgi çekti. Biz bu dergide muhtelif vesilelerle aynı konu üzerinde durmuşuz.

1 Ocak 1955 tarihli FORUM'da arkadaşımız Dr. Reşat Aktan «Ziraat kazançlarının Vergilenmesi» adlı bir de inceleme yazarak bu konuyu daha etraflı bir şekilde tahlil etmiştir.

Türkiye'de zirai kazançların Gelir Vergisi şümulü içine alınması hususu düşünülürken üzerinde bilhassa durulması gereken noktalar şunlardır:

Ziraat millî gelirimiz içinde payı en yüksek olan bir sektördür. 1955 yılında millî gelirimizin %49.2 sini teşkil eden bu sektör 1956 yılında %1.8 ini teşkil etmektedir. Bir kere millî gelirin neredeyse yarısını teşkil eden bir istihsal sektörünün vergi dışı bırakılması, âme varidatı cephesinden mühim bir

boşluk teşkil etmektedir. Zirai sektörden alınacak gelir vergisi ile, millî gelirimizden devlet bütçesine nakledilecek varidat yekûnu hiç şüphe yok, ehemmiyetli nisbette artacaktır. Buna bilhassa bu yıllar Devlet hazinemizin şiddetle muhtaç olduğuna şüphe yoktur. Gerek enflasyonun önlenmesi gerekse gelişme gayretlerinin hızlandırılması için, zirai sektörden gelecek munzam kaynaklar çok faydalı bir etki yaratacaktır.

Vasitasız vergiler âme varidatının 1956 yılında ancak %36 sını teşkil etmektedir. Zirai kazançlardan alınacak vergilerle bu nisbetin daha da yükselmesi ve vergi sektörümüzün daha muvazeneli bir bünyenin meydana gelmesi temin edilmiş olacaktır.

Bu konuda dikkate alınması gereken diğer bir nokta da, Türkiye'de toprakların çiftçi aileler arasındaki tevzinde görülen önemli adaletsizliktir. 1952 sonbaharında yapılan toprak mülkiyeti anketine göre, Türkiye'de ekilen toprakların %24.8 ini teşkil eden 4 milyon 826 bin hektarlık toprak, çiftçi ailelerinin %1.5 unu teşkil eden 38 bin ailenin elinde bulunmaktadır.

Bunun adaletsiz bir dağılışı olduğuna en ufak bir şüphe yoktur. İşlenen toprakların dörtte birine sahip bulunan ve çiftçi nüfusun %1.5 unu teşkil eden bu zümre Devlet masraflarına hiç iştirâk etmemektedir. 1956 yılında zirai sektörden temin edilen 9 milyar 67 milyon liralık gelirin bu şekilde dörtte birinin bu aileler eline geçtiğini düşünecek olursak bu takriben 2 milyar 270 milyonluk bir büyük kazancın daimî olarak vasitasız vergi dışında kaldığını ifade eder. Halbuki bundan %10 kadar vasatî vasitasız vergi alınabileceği farzedilecek olursa, yalnız bu 38 bin aileden 250 milyon lira üstünde bir munzam vergi gelirinün hazineye kazandırılabilceğini ifade eder.

Zirai kazançların vergi dışında kalmasının, bilhassa gelir vergisi içinde birçok vergi kaçaklıklarını teşvik ettiği, vergi ahlâkının teessüsünde mühim bir gedik açtığı haklı olarak şikâyet konusu olmaktadır. Maliyeciler, zirai gelirler ve diğer istisnalar yüzünden vergi mükellefinin adalet hislerinin rencide edildiğinden ve vergi ahlâkının temelini teşkil eden adalet hissinin zedelenmesi yüzünden de vergi kaçakçılığının genişlediğinden şikâyet etmektedirler. Binâenaleyh zirai gelir-

lerin de vasitasız vergiler şümulü içine alınması, bizzatlı gelir vergisinin verimini artıracak bir unsur olacaktır.

Maliye Bakanının Encümendeki demeci, sırf bahis konusu edilen bu konunun geçiştirilmesi için yapılmamışsa, bu cesur ve isabetli adımdan dolayı kendisi takdire şâyân bir adım atmış olacaktır.

Sovyetlerden Kredi

Basında son günlerde çıkan haberler, bir Sümerbank heyetinin 4 ilâ 5 mensucat fabrikasını krediyle satın almak için Moskova'da bulunduğunu ve geçen yaz bir İş Bankası Heyetinin Moskova'da akdettiği bir anlaşma gereğince bir cam fabrikasının Sovyet kredisi ile kurulacağını göstermiştir.

FORUM, ötedenberi, Türkiye'nin Sovyet blokuyla carî ticarî muameleleri aşan münasebetlere girişmesini doğru görmediğini belirtmiştir; hattâ, FORUM, carî ticarî münasebetlerde dahi, dış ticaret hadlerinin Sovyet blokuyla yapılan ticarete Avrupa Tediye Birliği ve dolar mintakasıyla yapılan ticaret tekine nisbetle çok aleyhimize olduğunu göstermek suretiyle, dış ticaretimizin âzamî derecede EPU ve Dolar bölgelerine tevcih edilmesini savunmuştur. Ve, bu, sanırız ki resmî siyasetimize de uygun düşmektedir.

Bunun mesnedlerini kısaca hatırlatalım: Evvelâ, Sovyetler Birliği dış ticaretini bir Devlet inhisarıyla idare etmekte olup, bu Devlet inhisarı, icabında, Yugoslavya ile olan Sovyet ticarî münasebetlerinde bâzan görülmüş olduğu gibi, bir siyasî baskı vasıtası olarak kullanılmak istenmiştir. İkinci olarak, yukarıda belirttiğimiz gibi, bu münasebetler sırf iktisadî bakımdan da kaynaklarımızın israfını intaç etmektedir. Kredi almak ise, dış ticaretimizi, bu kredilerin re'sülmâl ve faizlerinin ödeme devresi için şimdiden bir miktar Sovyet blokuna bağlamak demektir. Kaldı ki, Mr. Dulles'in dediği gibi, bu faiz hadleri, malzeme fiyatlarının milletlerarası fiyatların çok üstünde tutulması sayesinde sun'î olarak düşük gösterilmektedir. Diğer taraftan, Suriye, Mısır ve Afganistan gibi memleketlerin Sovyet blokundan kredi şeklinde iktisadî yardım almasını, Bağdat Paketi İktisadî Komitesi toplantısında «barışçı olmyan

iktisadî yardım almak» şeklinde tavsif etmiş olan Türkiye'nin, birisi bir iktisadî devlet teşekkülü, diğeri ise Hazine'nin geniş bir hissesine sahip olduğu bir hususî teşebbüs müessesesi vasıtasıyla aynı yola girmesi, diplomamızı, bu memleketlere karşı çok önemli ve haklı bir delilinden de mahrum edebilecektir.

Bu itibarla, Başbakanın 9 Şubat 958 günü Bursa'da verdiği demeçte, Türkiye'nin Sovyet yardımı almasının aleyhinde bulunmasını, bu gibi teşebbüslere artık derhal bir son verileceği tarzında tefsir etmek istiyoruz.

Herhalde, C.H.P. Ankara Milletvekili Bülent Ecevit'in yazılı sorularına ve rilecek cevap bu mes'eleyi bir ay içinde aydınlatacaktır.

Bağdat Paktı Toplantısının Neticeleri

Amerikan Dışişleri Bakanı Mr. John Foster Dulles'in Bağdat Paktı Konseyi toplantısı için Ankara'ya gelişini yeni ve fevkalâde yardım vaadlerinin bir işareti sanan bazı çevreler, bu arada Türk Dışişleri Bakanlığının bazı çevreleri, tam bir hayal kırıklığına uğramışlardır.

Hakikatte, Mr. Dulles'in, Ankara'ya, «dipsiz ambar» in içine hortumla su akıtmak için değil, fakat, para peşinde koşan Pakt'ın Ortadoğulu üyelerine, yardım istemeden evvel bizzat kendilerinin yapacakları işler olduğunu hatırlatmak için geldiği anlaşılmıştır. Gerçekten, Mr. Dulles'in, müşterek proje mefhumunu bile üç yıldır târiften âciz kalan ve bu müşterek projelerin öncelik sırasıyla bir ihtiyaç listesini tanzim edemiyen Paktın Ortadoğulu üyelerine, tamamlanmış projeler için 10 milyon dolar ilâve yardımdan daha fazlasını vermeye râzı olmayışı yerinde ve haklı bir ihtar teşkil etmiştir.

Gerek İktisadî Komite, gerek Konsey toplantıları esnasında, Amerikan Delegasyonu, toprak reformu gibi strük tür ıslahatının yapılması ve iktisadî plânlama lüzumu üzerinde açık veya kapalı bir lisanla devamlı surette ve ısrarla durmuştur. İki taraflı yardımın artırılması da evveleminde bu yolda ıslahat yapılmasına bağlıdır. Zira, aksi halde, bu yardım, Sovyet sızmalarını

önleyici hiçbir psikolojik tesir yapamayacak; ve, ya enflasyon girdabının içinde kaybolacak veyahut birkaç derbeyinin daha da zenginleşmesine yarınacaktır.

Mr. Dulles'in huzuru, Ortadoğulu Pakt üyelerinin, bu Paktın İsrail'den ve Keşmir'den çok daha evvel Sovyet tehlikesine karşı tevcih edildiğini, istemeye, istemiye de olsa, kabul etmeleri neticesini doğurmuştur. Pâkistan, bu konuda Iraka nisbetle muhakkak ki daha anlamlı olacaktır. Ancak, Irak'ın anlayışı ne kadar müddet devam edecektir? Bilinemez. Bağdat Paktı'nın içinde devam eden yara bu bakımdan hâlâ iyileşmiş değildir.

Mısır - Suriye Birliği

Mısır'la Suriye'nin Birleşik Arap Cumhuriyeti namı altında ittifak etmeleri, Türkiye'de, gerek iktidar, gerek muhalefet tarafından prensip itibarıyla müsaait karşılanmıştır.

Gerçekten, kendi varlığını milliyetçi bir cereyandan alan Türkiye Cumhuriyeti'nin Arap milliyetçiliğinin bütün Arap memleketlerinde büyük ve samimî bir yankı uyandırdığını sandığımız bir hareketini esasında kötü karşılaması mümkün olamazdı.

Bununla beraber, Türkiye'de, yine gerek iktidar, gerek muhalefet, bu birleşme hareketini bazı şartlarla hoş göreceğini de ilâve etmekten geri kalmamıştır.

Bu şartlar şunlardır:

1 — Evvelâ, Birleşik Arap Cumhuriyeti, diğer Arap devletlerinin kendisine iltihakını harp veyahut Hükümet darbesi gibi devletler hukukuna aykırı ve barışçı olmayan yollarla gerçekleştirmek yoluna girmemelidir. İsrail'le de sulhün muhafazası gerektiğini, Muhalefet ayrıca ifade etmektedir.

2 — İkinci olarak, bu yeni Cumhuriyet, komünist sızmalara karşı uyanık olmalıdır.

Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin Irak'ta, Ürdün'de, Lübnan'ın müslüman ahalisi arasında ve Yemen'de geniş ölçüde müsait karşılandığı aşîkârdır. Hatâ, Yemen, Kırallık rejimini muhafaza etmek şartıyla yeni Birlik'e iltihakın çarelerini Kahire'de müzakere etmekle meşguldür. Bu hareketin Cezayir milliyetçileri arasında bile kuvvetli bir te-

siri görülmüştür; gerçekten, Cezayir Kurtuluş Cephesi, merkezini Tunus'tan Kahire'ye nakletmiştir. Bununla beraber, Libya, Tunus ve Fas gibi Mağrip memleketlerinin henüz bu cereyandan masun kaldıklarını müşahede etmek de yerinde olur. Sudan da Birlik'e karşı büyük bir ilgi göstermemektedir. Arap dünyasının en faal memleketlerinden sadece Suudî Arabistan'da Kırallık müessesesinin şimdiki halde hayli kuvvetli oluşu orada bu hareketin yayılmasını ancak geciktirecektir.

Irak, Ürdün ve Suudî Arabistan Kıralları arasında mukabil bir Konfederasyon teşkil edilebilse bile, biz, bunun fazla uzun ömürlü olabileceğini sanmıyoruz. Bu hareketin bir neticesinin de belki Irak'ın Birlik'e iltihakla Bağdat Paktını terketmesi şeklinde tecelli edebileceğini şimdiden derpiş etmemiz lâzımdır.

Yeni Birleşik Cumhuriyetin kurulmasını Mısır idarecilerinin, eski kanaatlerinden ayrılarak, desteklemelerinin bir sebebinin de, bu suretle Suriyede aşırı telâkki ettikleri Sovyet sızmalarını önleyebileceklerini ummuş olmaları zikredilmektedir. Gerçekten, Mısır idarecilerinin komünist aleyhtarlığını herşeye rağmen bırakmadıkları bilinmektedir. İnanılır kaynaklara göre, Suriye'de de, Cumhurbaşkanı El Kuvvetli ve Albay Saraç etrafında toplanan bir grup, Bızrî kardeşlerin (ki birisi Genel Kurmay Başkanıdır) hâlâ terviç ettikleri, Sovyetlerle «aşırı alış-veriş» i, artık durdurmak istemektedir. Bu haberler doğruysa bunları sevinçle karşılamak lâzımdır.

Yine bu haberler doğruysa, Türkiye'nin, milliyetçilik dâvalarını halleden Arap dünyasının İsrail bahsinde bile daha soğukkanlı olmaya başlayabileceğini düşünerek, bu dünya içerisinde hakiki muhatap ve dostlarını Nuri Saîd Paşa'lardan gayri kimselerde aramaya koyulması ve Batılı müttefiklerini de aynı şeyi yapmaya iknaya çalışması elzem olmaktadır.

Amerikan Sun'î Peyki

Birleşik Amerika Kara Kuvvetleri, Amerikan sun'î peykinin altı yıldan evvel atılmıyacağını söyliyken kötümserlerin tahminlerini alt-üst ederek, «Kâ-

şif» i semaya fırlatmaya muvaffak olmuştur.

Bu hâdisenin dünya politikası üzerindeki tesirlerini kısaca özetlemek istiyoruz :

Evvelâ, bu başarı, Birleşik Amerika'nın askerlik ve fen alanlarında Sovyet Rusya'dan geri olmadığını göstermiştir. Bil'akis, mesele, askerlik bakımından genel ateş kudreti ve fen bakımından da sadece atomik ve astronotik bilimler olarak değil, fakat genel olarak mütalâa edildiği vakit, Amerika'nın ileri olduğunu göstermiştir. Bu hâdisenin, geri kalmış memleketler ile Batı Avrupa'nın telâşçı ve müteredit bâzı çevrelerinde, Birleşik Amerika'nın prestijini eski hâline iade edeceğini sanıyoruz.

İkinci önemli netice olarak, bundan böyle silâhsızlanma konuşmalarının ve umumiyetle Demirperde ile Hür dünya

arasındaki konuşmaların kolaylaşacağını sanıyoruz. Zira, Kremlin'in, Birleşik Amerika'nın da balistik kıt'alararası roketle sahip olabileceğini bu vesileyle idrak ile silâhsızlanma müzakerelerinde nazlanma veyahut askerî muvazzeneyi Hür Dünya aleyhinde bozma gibi teşebbüslerinden sarfı nazar edeceğini ümit etmek istiyoruz.

Üçüncü ve uzun vâdeli bir neticede, Birleşik Amerika'nın kıt'alararası füzeyle sahip olmakta gecikeceğini sanan bâzı Müttefiklerinin, bu geriliği telâfi maksadiyle ülkeleri üzerinde orta menzilli stratejik balistik roket rampaları kurmak isteyen Birleşik Amerika ile muayyen meseleler üzerinde siyasî pazarlığa girişmeye kalkışmaktan yavaş yavaş vazgeçmeleri olabilecektir. Meselâ, Fransız Başbakanı M. Felix Gaillard, bu rampaların Fransa'da tesisini Birleşik Amerika'nın Fransa'yı

Cezayir meselesinde tamamen desteklemesi şartına bağlamaya kalkışmıştı. Halbuki, artık, M. Gaillard, Birleşik Amerika'nın kendi savunması için Batı Avrupa'ya muhtaç olmadığı halde, Batı Avrupa'nın ona muhtaç olduğu hakikatini, Sovyet Sputnik'lerinin atılmasından evvelki safhada olduğu gibi, yine de hissedecektir.

Bunun gibi, Birleşik Amerika'nın, sırf askerî mecburiyetler yüzünden istemeye istemiye desteklemek zorunda kaldığı bâzı diktatörler veya diktatör taslakları da, Washington'un, bundan böyle geri kalmış memleketler üzerinde cereyan edecek büyük iktisadî ve ideolojik mücadelede, Batı'nın hayat felsefesi ve cemiyet nizamı görüşü bakımından kötü misaller teşkil edecek olan kendi varlıklarının artık her nevi mesnedden mahrum kalacağını bir müddet sonra anlıyacaklardır.

İncelemeler

Siyasî Rejimimizin Gerçek Mahiyeti

Münci KAPANI

Bugünkü siyasî rejimimizi, hukuk ve siyaset ilimleri açısından inceliyerek, bu ilimlerce bilinen başlıca iki kategoriden birine dahil etmek istiyen objektif bir müşahidin bu hususta hayli zorluk çekeceğine şüphe yoktur. 1958 Türkiyesinin siyasî rejimi, acaba gerçek bir demokrasi midir? Gözle görünür bâzı hakikatler karşısında, tarafsız müşahidin bu suale «evet» diye cevap verebileceğini zannetmiyoruz. Şu halde, bugün Türkiye'de yürürlükte olan rejim kelimesinin tam mânâsıyla bir diktatörlük müdür? Umumî ve objektif ölçülerle, bu sual de müsbet olarak cevaplandırılmıyacaktır kanaatindeyiz. Bugün içinde bulunduğumuz şartlar incelendiği zaman, siyasî bünyemizin belirli bir kategoriye sığmadığı ve ne'î şahsına münhasır bâzı hususiyetler arz ettiği kabul edilmek lâzım gelecektir.

bir Franco veya bir Salazar rejimi gibi, veyahut da Demirperde memleketlerindeki gibi, su katılmamış bir diktatörlük olduğu iddiasının ileri sürülemediğini söylemek icabeder. 1954 ten bu yana, ters istikamette gelişen siyasî düzenimiz, her ne kadar bâzı noktalarda bu memleketlerle nahoş mukayeselerle yol açabilecek bir durum arz etmekte ise de, bugün klâsik totalitarizmin zifiri karanlıklarına gömülmüş olduğumuz yolunda bir iddia da herhalde ortaya atılamaz. İktidar partisi ile eşit haklara sahip olmamakla beraber muhalefet partilerinin mevcudiyeti, ve birçok bakımlardan asgarî haddine kadar kısılmış ve daraltılmış da olsa, bâzı hürriyetlerden henüz faydalanmakta olmaklığımız, bizi, adı geçen rejimlerden ayırmağa yardım edecek kıstaslardır.

Buna mukabil, şu anda, gerçek bir demokrasi rejimi ile aramızda bir hayli mesafe bulunduğunu da kabul ve

itiraf etmek lâzımdır. Batılı mânâsıyla bir demokrasi ve hukuk devleti nizamının başlıca şartlarının memleketimizde yokluğu veya noksanlığı, herhangi bir araştırma ve incelemeye lüzum olmaksızın derhal göze çarpan hususlardır.

Demokrasiyi demokrasi yapan unsurların neler olduğunu burada tekrara lüzum görmüyoruz. Adalet istiklâli, söz, basın ve toplantı hürriyetleri, üniversite muhtariyeti gibi temel unsurların, sistemâtik darbeler neticesinde, artık tam olarak mevcudiyetlerinden bahse imkân vermeyecek derecede zayıflamış olmaları, birkaç senedenberi ciddî ve devamlı tenkidlere mevzu teşkil etmektedir. D.P. iktidarı, 1957 seçimlerine gelinceye kadar, demokratik hürriyetleri baltalayıcı her yeni tedbir karşısında yükselen tenkidlere şu cevabı vermiştir: «Biz, serbest seçimler neticesinde halk oyu'nun kahır ekseriyeti ile

Evvelâ, memleketimizdeki sistemin,

işbaşına geldik. Millî iradeyi bihakkin temsil eden bir iktidar olarak, lüzumlu gördüğümüz her türlü tedbiri alabiliriz. Hürriyetlerin teminat altında olmadığı, bincaenaleyh demokrasiden bahsedilemeyeceği yolundaki iddialar tamamen boştur. Serbest seçim olan yerde demokrasi vardır.»

D.P. liderleri tarafından ileri sürülen bu tez, aslında sakat bir demokrasi anlayışının ifadesi olmakla beraber, rejimin demokratik mahiyetini müdafaa bâbında hiç değilse bir tutamak noktası teşkil ediyordu. 1957 seçimlerinden sonra bu mesnet de ortadan kalkmış bulunmaktadır. Filhakika, son seçimler, cereyan şekli, şartları ve neticeleri bakımından, üzerinde durduğumuz meseleye yeni bir renk katmıştır. Bu itibarla, bâzı önemli noktaların burada belirtilmesinde fayda vardır.

Kampanya devresinde ve seçimler sırasında D. P. tarafından kullanılan metodları bir tarafa bırakarak, sadece seçimi yenileme kararından önce Seçim Kanununda alelacele yapılan değişikliklerin mahiyeti ve doğurduğu netice üzerinde duralım. Vatandaşın seçme ve seçilme hak ve hürriyetlerini kısıt, seçim eşitliğini ve emniyetini zedeliyen, ve nihayet muhalefet partileri arasında işbirliğini önlemek suretiyle millî iradenin tam olarak tecellisini engelliyen bu değişikliklerin tek hedefi - gösterilen mucip sebeplerin şeffaf perdesi arkasından açıkça farkedildiği üzere - D.P. nin her ne pahasına olursa olsun iktidarda kalmasını sağlamaktan ibaretti. Ve nitekim bu maksat hasıl olmuş, D.P. son dakikada almış olduğu antidemokratik tedbir

yesinde seçimleri kazanmıştır. Bugün, rakamların ortaya koyduğu açık bir hakikat vardır ki o da şudur: Şayet Seçim Kanununda son değişiklikler yapılmamış olsaydı, şu anda, D.P. iktidarda bulunmıyacaktı. Seçimlerden önce yayınlanmış olan ve sözü geçen değişikliklerin tahlilini yapan bir yazımızda (1) üzerinde durmuş olduğumuz bir ihtimal tahakkuk etmiş bulunuyor: D. P., vatandaş oyunun çoğunluğunu sağlamadığı, yani kelimenin hakikî mânâsıyla seçimi kazanmış addolunamayacağı halde, kanunun koyduğu sisteme göre «şeklen» kazanmış parti olarak iktidara gelmiştir.

Görülüyor ki, artık, çoğunluğun iradesini «umumî irade» sayan ve bunu

kadir-i mutlak olarak kabul eden Rousseau'vâri bir demokrasi telâkkisi için dahi gerekli temel bugün mevcut değildir: Zira, D.P. iktidarı çoğunluğun iradesini temsil etmemektedir.

Bu vâkıa karşısında, rejimin demokratik vasfa hak kazanabilmesi için tek çare, evvelâ, derece derece kısılmış olan siyasi hürriyetlerin tam ölçüde iadesi, ve daha sonra da, bu hürriyetleri teminat altına alacak müesseselerin kurulması cihetine gidilmesi idi. Fakat, bilindiği gibi, gelişme maalesef tamamen aksi istikamette olmuş, liberal bir siyasi rejimden otoriter rejime giden sathı mail üzerinde kayma, son seçimlerden bu yana hızını büsbütün artırmıştır.

Otoriter bir sisteme doğru yönelişin belirli işaretleri sayılan bâzı karakteristik davranışları üç kısımda mütalâa edebiliriz :

1. Otoriter rejimlere has bazı görüş ve düşünüşlerin, ve bunları ifadeye yarayan belli bir vokabülerin, iktidar mevkiinde bulunanlar tarafından yavaş yavaş benimsenmeğe başlaması.

Başta, yerinde bir buluşla «D.P. nin Gizli Seçim Beyannamesi» olarak vasıflandırılan, seçimlerden az önce D.P. idare kurulu adına gazetelerde zorla bastırılmış «tezkir» yazısı ile doğrudan doğruya hükümet programı olmak üzere, resmî ve gayri resmî çeşitli yazı ve beyanlarla açığa vurulan görüşler şöylece hulâsa edilebilir: «Muhalefet partileri tarafından, demokrasinin teminatı olarak memleketimizde kurulması lüzumu ileri sürülen müesseseler (İkinci Meclis, Anayasa Mahkemesi, v.s. gibi) tamamen «anakroniktir». Bunları şimdi almağa kalkmak, bulunduğumuz yerden geriye gitmek olur (2). Modern devlet mefhumu, sür'atli kararlar alabilen ve aldığı kararları sür'atle tatbik mevkiine koyabilen dinamik bir icra kuvvetini zarurî kılar. Tenkid ve murakabe namı altında, icra kuvvetinin faaliyetini köstekleyici, yavaşlatıcı ve oyalayıcı hareketlere cevaz verilemez. İktidarın, «maksatlı» bir muhalefete uğraşmaya, «kötü niyetli» ve «yıkıcı» tenkidlere cevap yetiştirmeye vakti yoktur. İktidar, iş görebilmek ve büyük kalkınma hamlelerini devam ettirebilmek için «rahat çalışma imkânlarına» sahip olmalıdır. Her düzen gibi, demokratik düzenin de birtakım ka-

idelere ve hudutlara ihtiyacı vardır. Bizde, bu kaideler ve hudutlar vuzuhla tesbit edilmemiştir. Bu yüzden ki, hürriyetler suiistimal edilmekte, demokratik nizam «dejenere» olmaktadır. Bincaenaleyh, bu kaideleri ve hudutları vaz'etmenin artık zamanı gelmiştir. Bugünkü hercümerce son vermek, iktidarın iş görebilmesini sağlamak için demokrasimizi «tanzim» etmemiz lâzımdır.»

Bu görüş ve ifadelerin taşıdıkları mâna üzerinde durmağa, bunların otokratik doktrinlerle aralarındaki ikiz kardeş benzerliklerine işaret etmeğe lüzum olmadığı kanaatindeyiz. Yalnız, dikkat nazarından kaçmaması icabeden bir nokta vardır ki, o da, son seçimlere gelinceye kadar müşahhas ve perakende tedbirler suretinde tezahür eden anti-demokratik gidişin, artık nazariyat kısmının da tamamlanarak açıkça formüle edilmiş sistemli bir doktrin şeklinde ortaya çıkmış olmasıdır.

2. Ekonomik meselelerin, mânevî değerlerin ihmali ve hattâ çiğnenmesi bahasına, memleketin ana dâvası olarak ön plâna alınması.

Zamanımızda, ekonomik meselelerin devlet ve millet hayatında birinci plân da bir yer işgal etmesi şüphesiz ki yadırganacak bir hâdise değildir. Hürriyet problemini ve rejim dâvasını çoktan halletmiş bulunan memleketlerde, hükümetlerin başlıca meşgalesini ekonomik ve sosyal dâvalar teşkil eder. Ancak, ekonomik faaliyet, henüz askıda bulunan hürriyet problemini tamamen bir kenara itmek suretiyle ön plâna alınacak olur, ve daha da fenası, hürriyetler, iktisadî refah yolunda girilen birtakım tecrübelerin hatâ ve günâhlarını örtmek için kasdî darbelerle mâruz bırakılırsa, o zaman işin mahiyeti büsbütün değişir. Bizim «misli görülmemiş iktisadî kalkınmamızı» maalesef bu ikinci kategoriye ithal etmek zorundayız. Seneler var ki, D.P. liderleri hürriyet ve demokrasi lâflarını ağızlarına almamışlardır. Dâva, sadece bir iktisadî kalkınma dâvasıdır. Bir iktisadî istiklâl savaşından bahsedilmektedir. Büyük kütlelerin (köylü sınıfının) refaha kavuşmasından bahsedilmektedir. Hayat seviyesinin yükselmesinden bahsedilmektedir. Fakat, insan haklarından, hukuk devleti nizamından, siyasi hürriyetlerden bahis yoktur. Bu davranış, bir milletin huzur ve saadetinin sadece maddî kazançlar

la sağlanabileceği inanç ve zihniyetini açıkça ortaya koymaktadır. Böylece, otoriter rejimlere hâs diğer bir karakteristik telâkkinin, «maddiyetçi devlet telâkkinin» D.P. iktidarı tarafından benimsenmediğine şahit olmaktadır.

3. İktidarın "rahat çalışması" için gerekli tedbirlerin alınması. Demokrasinin "tanzimi".

Son seçimlerden sonra bir azınlık hükûmeti olarak iş başına gelen D.P. biraz önce esaslarını belirttiğimiz doktrinini tatbik mevkiine koymağa başlamış ve demokrasiyi «tanzim» faaliyetine girişmiş bulunmaktadır. Henüz inkişaf halinde olan bu faaliyetin bugüne kadar geçirdiği safhalar malûndur. İşe evvelâ Basından başlamıştır. Bugüne kadar esasen bir hayli «tanzim» uğramış bulunam, fakat bütün takdir ve tehditlere rağmen bir türlü uslanmayan muhalif ve müstakil basın, dünyada eşi görülmemiş, üstelik hukukî mesnetten mahrum nev'icat bir hususî ilânlar rejimi ile bir miktar daha tanzim edilmiştir. Ondan sonra, ağır bataryalar Meclisteki muhalefetin üzerine çevrilmiştir. Meclis İçtüzüğünde yapılan değişikliklerin mahiyeti, netice itibariyle, teşriî kontrolün cansıkıcı ve oyalayıcı ağlarından sıyrılmış, geniş hareket serbestisine mâlik, devlet hayatında nâzım rolü oynayan «üstün icra kuvveti» nazariyesinin tatbik mevkiine konulmasından başka birşey değildir. Bu değişikliklerle güdülen gaye, iktidar çevrelerinde de açıkça ifade edildiği gibi, icra organına «rahatça iş görebilme»

imkânlarını sağlamaktan ibarettir.

Demokratik rejimin temel unsurlarından birini teşkil eden parlâmento kontrolü müessesesi de böylece düzenlendikten sonra, sıra, diğer bir rahatsızlık kaynağı olan üniversiteye gelmiş bulunmaktadır. Kubalı hâdisesi, D.P. iktidarının akademik hürriyet ve daha geniş mânada fikir hürriyeti bahsinde taşımakta olduğu zihniyetin yeni bir örneğini daha ortaya koymuştur. Ancak, öyle anlaşılıyor ki, bu defa sadece bir yıldırma hareketi ile yetinilmeyecek, bundan sonra, tek tük de olsa, Üniversiteden, kanunun kendilerine yüklediği «bilim verilerini halka yaymak» vazifesini ciddiye alan hocaların çıkmasını önliyecek gerekli tedbirlerle bu meselenin de tanzimi ve kökünden hali yoluna gidilecektir.

Yazımızın başında, objektif ölçülere göre siyasî rejimimizin bir diktatörlük olarak vasıflandırılmıyacağını, buna mukabil klâsik demokrasi rejiminden de bir hayli uzaklarda bulunduğumuzu ifade etmiştik. Son dört, beş aylık gelişmeler neticesinde demokrasi rejiminden daha da uzaklaştığımız ve bugün artık kritik bir noktaya geldiğimize şüphe yoktur. Bâzi düşünürlerimiz, içinde yaşadığımız düzene bir ad bulma zamanının geldiğinden bahsetmektedirler. Rejimin demokrasi ve otorite dozajları gözönünde tutularak, «kısıtlı demokrasi», «güdümlü demokrasi» veya «yarı-otoriter rejim» gibi adlandırma denemeleri yapılabilir. Fa-

kat, adına ne dersek diyelim, bizce asıl mühim olan ve ısrarla belirtilmesi lâzımgelen cihet, içinde bulunduğumuz durumun anormal bir durum olduğudur.

Bu anormal ve fevkalâde durum şüphesiz ki ilânihaye devam edemez. Bir gün, belki de pek yakında, bir uçta veya diğerinde karar kılmak icabedecektir. Biz, diktatörlük ucunda karar kılınabileceğine ihtimal veremiyoruz. Hattâ, memleket için büyük felâketlere yol açabilecek olan böyle bir teşebbüse girişilmesi ihtimalini düşünmek dahi istemiyoruz. Kaldı ki, bugünkü dünya şartları içinde, diktatörlük rejimleri de netice itibariyle anormal ve geçici bir düzen olmaksızın ileri gidememektedirler. Bir defa hürriyetin tadını tatmış olan bir memlekette diktatörlüğün yerleşmesine imkân olmadığını tarih bize defalarla anlatmıştır.

Binaenaleyh, normale dönüş, demokrasiye dönüşür. Bunun, içinde bulunduğumuz huzursuz ve ıstıraplı durumdan kurtulmak için tek çıkar yol olduğuna kat'iyetle inanıyoruz. En büyük temennimiz, iktidar partisi önderlerinin bu gerçeği bir ân önce kavramalarıdır.

(1) Bk. FORUM, Sayı 86; ve CUMHURİYET, 9 Ekim 1957.

(2) Şuracıkta hemen kaydedelim ki, D.P. tarafından «anakronik», yani zamanımıza uymaz, modası geçmiş olarak vasıflandırılan bu müesseseler, İkinci Dünya Harbinden sonra yürürlüğe giren Anayasaların birçoğunda yer almıştır.

Meclis ve Hükûmet Münasebetlerinde 1924 RUHU

Turhan FEYZİOĞLU

Devletin çeşitli faaliyetlerini, teşri, icra, kaza uzuvları arasında taksim etmek ihtiyacı, hem teknik, hem siyasî sebeplere dayanır. İşlerin en verimli şekilde görülmesini sağlayacak makul bir iş bölümü, teknik bakımdan zaruridir. Siyasî bakımdan ise, kuvvetlerin ayrılması, genel olarak, bir elde aşırı kuvvet toplanmasını önliyecek ve idare edilenlerin hürriyetini teminat altına alacak bir tedbir sayılır.

Adalet hizmetinin bağımsız bir ka-

za kuvvetine verilmesi hususunda ne kadar ısrar edilse yeridir. Medenî ve hür cemiyetlerde, kaza uzvunun her türlü dış tesirden, siyasî müdahalelerden uzak tutulması lüzumu münakaşa konusu olmaktan çıkmıştır. Ancak, teşri (yasama) uzvu ile icra (yürütme) uzvu arasındaki münasebetler yönünden, tarih ve millî ihtiyaçlar, milletleri çeşitli hal tarzlarına götürmüştür.

Bugün, şeklen dahi olsa, icra uzvunun yanında bir «parlâmento» ya-

yer vermeyen memleket yok gibidir. Diktatörlükle idare edilen ülkelerde bile, diktatörün bütün kararlarını olduğu gibi tescil eden, diktatörün her arzusunu emir telâkki edip kanun haline getiren sözde «Meclis» ler vardır.

Demokrat ülkelerde ise, dürüst, serbest, eşitliğe uygun seçimler neticesinde kurulan yasama meclisleri (parlâmentolar) başlıca siyasî kuvvet merkezi olmakla beraber, «icra»nın durumu ve yetkileri bakımından derece derece

farklı şekillere rastlanır. İcra kuvveti de prensip itibarıyla parlâmentoda olduğu ve bu kuvvet parlâmento tarafından işbaşına getirilen ve istenildiği anda işbaşından uzaklaştırılan Vekiller vasıtasıyla, parlâmentonun arzusu-na uygun bir şekilde kullanıldığı takdirde, en iyi idare tarzına kavuşulacağına inanmış milletler vardır. Türkiye'de 1921 tarihli Anayasa, hattâ geniş ölçüde 1924 tarihli — bugün de yürürlükte olan — Anayasamız bu anlayışı aksettirir. İcra ve teşri arasında muvazene esasına dayanan ve parlâmentonun Nâzırları düşürebilmesine karşılık Hükûmete de parlâmentoyu fesih hakkını tanıyan parlömanter rejimler vardır. İngiltere'nin siyasi rejimi buna en iyi misaldir. Nihayet, icra ile teşri arasında daha bâriz bir ayrılık gösteren, icra kuvvetini doğrudan doğruya halk tarafından seçilmiş bir Devlet Başkanı ile onun tâyin edeceği ve onun azledeceği Nâzırlara tevdi eden, Devlet Başkanının «Veto» edeceği kanunların parlâmentoda kabulünü özel şartlara bağlayan rejimler vardır. Amerika Birleşik Devletleri ve onu taklid eden Lâtin Amerika Cumhuriyetleri «prezidansiyel rejim» adı verilen bu sistemi benimsemişlerdir.

Bu yazıda, teşri ile icra arasındaki münasebetler yönünden 1924 tarihli Anayasamızı kabul eden Meclise hâkim olan ruhu aksettirmek istiyoruz.

Türk tarihi, orduyu, zabıtayı, her türlü maddî vasıtaları, cezalandırma ve mükâfatlandırma imkânlarını elinde tutan «icra»nın (padişahın ve ona tâbi makamların, ikinci meşrutiyet devri hükûmetlerinin) ne derece hâkim bir kuvvet olduğunu gösterdiği; insan hak ve hürriyetleri, aşırı derecede kuvvetli bir «icra»nın keyfine göre çiğnendiği içindir ki, 1924 yılında Türkiye Cumhuriyetinin Anayasası yapılırken, «icra»nın tahakkümünü önleyecek birçok tedbirler alınmıştır.

Anayasamız, teşri ve icra selâhiyetlerinin T.B.M.M. nde toplandığını, İcra Vekilleri Heyetinin sadece T.B.M.M. ne vekâleten ve onun adına hareket ettiğini açıkça belirtir.

1924 te Anayasa projesini hazırlayan komisyonun bâzı teklifleri T.B.M.M. de şiddetli muhalefetle karşılaşmış ve reddedilmiştir. Fırtınaya yol açan maddelerin başında, hükûmete ve Cumhurbaşkanına, icabederse, devreyi tamamlamadan T.B.M.M. ni feshederek seçimi yenilemek yetkisini veren madde geli-

yordu. T.B.M.M. nin hassasiyetle üzerinde durduğu ve reddettiği ikinci hüküm, Cumhurbaşkanına (A. B. D. Başkanının haiz olduğu ölçüde) bir «veto» hakkı tanınması hakkında, projede mevcut olan hükümdür: Anayasa Komisyonunun projesine göre, Cumhurbaşkanı tarafından ikinci defa müzakere edilmek üzere T.B.M.M. ne iade edilecek olan kanunların üçte iki çoğunlukla kabulü gerekiyordu. Nihayet Başkumandanlığın Cumhurbaşkanına verilip verilmemesi meselesi de uzun tartışmalara sebep oldu.

Günlerce devam eden hararetli müzakereler sırasında ortaya atılan düşünceleri ve Anayasamıza hâkim olan zihniyeti belirtmek üzere, konuşmalarından bâzı parçaları nakledeyim :

Şükrü Bey (İzmir) — (Daha sonra Başbakan ve T.B.M.M. Başkanı olan Şükrü Saracoğlu) : «Efendiler, biz tarihimizin hulâsasını gözönüne getirecek olursak görürüz ki, bir hükümdarın, bir sultanın, bir müşirin elinde toplanmış olan tekmil haklar, bu ellerden çıkarak peyderpey millete doğru yürümüştür. Bir tek şahıstan birkaç şahsa, birkaç teşkilâta intikal ettikten sonra, o hak bugün T.B.M.M. de tekâsüs etmiştir. Bize tarih, ilim, hukuk, ihtilâl sarahaten gösteriyor ki, bugün millet meclisinin şahsiyetinde toplanmış olan haklardan hiçbir şey geriye doğru dönemez. Bunlar yalnız millet tarafından ve yalnız millete gitmek şartıyla T.B.M.M. nin elinden alınabilir. Böyle olduğu halde veto, tecdidi intihabat kelimesi altında saklanan fesih hakkını büyük milletten başka herhangi bir başa veya birkaç başa vermek.. bu bir irticadır, efendiler.» (1).

Sonradan Adalet Bakanı olan ve Medenî Kanun inkılâbının gerçekleşmesinde büyük hissesi bulunan Mahmut Esat (Bozkurt) da, istibdat ve tahakkümün hükûmetten geleceğini hatırlatıp, T.B.M.M. nin haklarını «icra»ya karşı şu şekilde savunuyordu:

«Daimî surette Meclis tahakkümünden bahsedene cevap olmak üzere, şunu da arzetmek mecburiyetindeyim. Meclislerin tahakkümü bütün tarih içinde ancak bir veya iki misal ile irae olunabilir. Fakat, tahakküm ve istibdatın membaı, tarihin başlangıcından, tarih devlet mefhumunu tanıdığından bugüne kadar, bütün İcra Heyetlerinden gelmiştir (bravo sesleri, alkışlar) ve efendiler, milletlerin bugüne kadar döktükleri kan, hep İcra Heyetlerinin

milletlerin başına indirdikleri mütemadî istibdat yumruklarından ileri gelmiştir (bravo sesleri) ve nihayet efendiler, milletin mümessili olan Meclisin muvakkat bir tahakkümü... milletin tahakkümü demektir ki, bu da zalimlere ve müstebitlere karşı istimal edilir» (2) Mahmut Esat (Bozkurt), «İcra» ya verilmek istenen fesih, veto gibi selâhiyetleri istibdatın başlangıcı olarak görüyor ve şöyle haykırıyordu. «Millî hâkimiyetine çok kıskanç olan Türk Milletinin mukadderatını, kan, can, mal bahasına hâkimiyetini kurtaran bir milletın mukadderatını; ihtilâlin, inkılâbın başlangıcından 4-5 sene geçmeden, mullak idarede bile olmıyan bir sisteme terk ve tevdi edemeyiz, arkadaşlar» (Bravo, alkışlar). (3).

Saruhan Mebusu Reşat Bey ise, Mustafa Kemal'in bâzı sözlerini hatırlatıyordu. Atatürk, Ege seyahatinde: «Memleketimizin mamur ve milletimizin mesut olması, her terdin âzamî fedakârlığıyla Hâkimiyeti Milliyeyi muhafaza etmesiyle kabil olacaktır. Hâkimiyeti Milliyemizin velev bir zerresini haleldar etmek niyetinde bulunanların katalarını parçalayacağımızdan eminim.» demişti. Atatürk: «Halk Fırkasının ruhu aslîsi, tam istiklâl ve kayıtsız şartsız hâkimiyeti milliyedir» demişti. Reşat Bey, bu sözleri naklettikten sonra, şöyle diyordu: Şu halde, biz de Mustafa Kemal'in çizdiği bu yoldan ayrılmıyacağız ve T.B.M.M. nin haklarını «icra» ya çiğnetmiyeceğiz!.. Millî Hâkimiyete göz dikenlerin gözlerini çıkaracağız. Reşat Beyin aşağıdaki sözleri, T.B.M.M. nin hakları üzerinde 1924 Meclisinin ne derece hassas olduğunu gösteren yüzlerce misalden biridir:

«Kanaatı kat'iyem şudur ki, tarzı muhal olarak, Allah Reiscumhur olsa, kat'i arz ediyorum (Hâsâ sesleri) Hâsâ.. Melâikei kiram da Heyeti Vekile olsa, fesih selâhiyetini verecek yoktur» (Alkışlar). (4).

Mustafa Kemal'in sözleri, Mustafa Kemal'e verilmek istenen yetkileri reddetmek için delil olarak kullanılıyordu:

«Gazi Paşa Hazretleri kat'iyyen emin ve müsterih olsunlar ki, millet yine kendi tâbir ve tavsiyeleri veçhile hâkimiyetlerinden bir zerresini, ismi ve makamı her ne olursa olsun ve kim olursa olsun, hiçbir makama, hiçbir ferde tevdi ve teslim etmiyecektir» (Yaşa sesleri, alkışlar). (5).

Birçok hatipler, icra uzvunun başındaki şahsın adı padişah da olsa, Reisi-

cumhur da olsa, eline verilecek olan selâhiyet aynı ise, neticenin değişmeyeceğini belirtmekten çekinmemişlerdi: «... Fesih hakkının bir şahsa verilmesi, milletin hâkimiyetine münafî ve vatan için azim bir tehlikedir» diyen Karesi Meb'usu Süreyya Bey, sözlerine şöyle devam ediyordu: «... Selâhiyet aynıdır. Fakat sıfat, nam, padişah olsun, tacidâr olsun, kıral olsun, imparator olsun, her ne olursa olsun, reis olsun, evet hulâsa her ne olursa olsun, bir ferde verilemez. Devlet hayatında verilen aynı selâhiyet daima aynı neticeyi verir.. Onun için Kanunu Esasiye böyle millet hâkimiyeti aleyhine azim bir tahakküm ruhu giremez.» (6).

Cebelibereket mebusu İhsan Bey de, ortalama bir hal tarzı tavsiye etmekle beraber, Türk tarihinden ve içtimâî bünyesinden çıkan bâzı zaruretlere parmak basıyordu: «Efendiler... bundan korktuğumda da bir nokta vardır. O da nedir? Bir millet, ne kadar olsa, mazide geçirdiği hayat ve an'anesine bağlıdır. Memlekette Cumhuriyeti yeni ilân ettik. Millet, reislerin peşinden gitmeğe alışmıştır ve şimdiye kadar şahıslar tarafından idare edilmiştir.» (7).

Tunalı Hilmi Bey de, «icra»nın ta-hakkümünü önliyecek bâzı tedbirlerin alınmasına ve demokratik bir Anayasa yapılmasına rağmen, istibdat tehlikesine karşı daima uyanık durmak zaruretini belirtiyordu. Heyecanlı hitabesine şu sözlerle son vermişti: «Son sözüm, arkadaşlar, bunu Cumhuriyetin son merhalesi addetmeyiniz. Zira önümüzde uçurumlar vardır. Milletimden, gençliğimden şunu bekliyorum. Bu harâbeler mamure olduktan sonra bile, a-sırlardanberi bu milletimin başına musallat olmuş olanlara daima bir kin besliyerek, yine merhum Kemal'in dediği şu dört satırı herkes birbirine, hattâ kıyamete kadar söylesin:

«Kudret ettikde taallûk İtratın ah-kâmına,
Kahrı hak bir div halketmiş esaret namına.
Âlemin çökmüş o siklet sine-i ârâ-mına,
Dehşetinden inliyor her zerre hâlâ dinleyin!..» (8).

T.B.M.M. ile «icra» arasındaki münasebetlerin yeniden münakaşa konusu olduğu şu günlerde, bugünkü Anayasamızı kabul eden 1924 Meclisinin,

nasıl «millî hâkimiyete bağlılık» heyecanı içinde vazife gördüğünü hatırlatmak istedik. Son zamanlarda, D.P. Genel İdare Kurulu adına Emin Kalafat imzası ile gazetelere gönderilen meşhur «tekzip» te, V nci Menderes Hükûmetinin programında, nihayet son içtüzük tâdilinde, T.B.M.M. aleyhine «icra»nın yetkilerini genişletmek zihniyeti açıkça görülmektedir.

Bu yazının çerçevesi, 1924 tarihli Anayasamızın — tek parti devri içinde ve hattâ çok partili rejime geçtikten sonra — fiilen «icra»nın üstünlüğünü önliyememiş olmasının hakikî sebepleri üzerinde durmağa müsait değildir. Bu bahse, başka bir yazıda döneceğiz ve demokrasinin tehlikelerden korunması için, Anayasa değişikliği ile ne gibi tedbirler alınabileceğine dair bâzı kanaatlerimizi açıklayacağız.

(1) Ş. Gözübüyük - Z. Sezgin: «1924 Anayasası hakkındaki Meclis Görüşmeleri», Ankara, 1957, s. 88.

(2) Aynı eser, s. 60.

(3) Aynı eser, s. 58.

(4) Aynı eser, s. 188.

(5) Aynı eser, s. 185.

(6) Aynı eser, s. 201, 202, 204.

(7) Aynı eser, s. 193.

(8) Aynı eser, s. 54.

Reserve Yatırımlar

Turgut YEGENA

Şeker Fabrikaları T.A.O. Umum Müdürü Sayın Baha Tekand'ın 3 Ocak tarihinde yayınlanan beyanati ve Zafer Gazetesinde 7 Şubatta intişar eden aynı mealde bir makale, muhalefetin üzerinde durduğu «Rantabl olmıyan yatırım» «Reserve yatırım» şikâyetlerine bir örnek teşkil etmektedir.

Her iki makalede de zikredilen tablo aşağıdadır.

	1950	1956	1957
Pancar Ekim Sahası	509.500	1.223.584	1.482.500 Dönüm
Pancar istihsal	885.000	1.791.192	2.197.680 Ton
Şeker istihsalı	137.429	276.556	320.900 Ton
Çiftçiye ödenen	53.000.000	174.620.000	260.000.000
İstihlâk	128.000	245.165	268.000 Ton
Adam başına (Kg.)	6,124	9,960 Kg.	10,030 Kg.

Bu tabloya göre, 1957 de Pancar ekim sahası 950 senesine nazaran %291 bir artış göstermiştir. Eğer 1950 randımamını esas alırsak, 1957 de pancar istihsalinin de proporsiyonel olarak 2.575.350 ton olması gerekirdi. İstihsal 2.197.680 ton olduğuna göre, pancar istihsal randımamında %15 bir düşüklük göze çarpmaktadır. Bu hal :

1 — Pancar ekimine müsait olmıyan topraklarda pancar ekilmesinden,

2 — İstihsal randımamını artıracak Sulama, gübreleme ve toprağı işlemek için teknik vasıta noksanlığından neş'et etmektedir.

İstihsal edilen şekerde de %6 bir randımam noksanlığı vardır. 1950 de 885.000 ton pancardan 137.429 ton şeker elde edildiğine nazaran, 1957 de

2.197.680 ton pancardan 341.271 ton şeker istihsalı gerekirdi. Halbuki istihsal %6 eksik olarak 320.900 ton olmuştur. Bunun sebebi, pancarın evvelce zikredilen sebeplerden dolayı zayıf oluşu, veyahut normal zamanından evvel topraktan çıkarma kötü itiyadından dır. (1955 - 1956 senelerinde bililtizam yapılmıştır).

Aynı beyanattan; 1957 senesinde en çok çalışan 4 fabrikanın: Adapazarı 137 gün, Alpullu 129 gün, Eskişehir 122 gün, Uşak 121 gün, fabrikaları olduğunu öğreniyoruz. Türkiye'de en rantabl çalışan 4 şeker fabrikasından üçü 1950 den evvel kurulan fabrikalardır. Beşinci fabrika söylenmemiş. Beşincinin Turhal fabrikası olması kuvvetle muhtemeldir.

Çiftçinin eline geçen para miktarı da, 1950 ile 1957 seneleri arasındaki paramızın satınalma gücü farkından dolayı ayrıca münakaşa edilebilir.

1950 den evvel 4 fabrika ile adam başına 6.536 Kg. şeker istihsal edilir ve bunun 6.124 Kg. lık kısmı istihlâk edilirdi. İstihsal aşağıyukarı istihlâke müsavî idi. Yeni kurulan onbir fabrikanın adam başına tevhit ettiği artış miktarı 6.764 Kg. dır. (4 eski fabrika istihsaline yakın). Bunun istihlâke düşen kısmı 3.494 Kg. dır. Artan 3.270 Kg. lık kısmı ihracata tahsis edilecektir. Dünya fiyatlarına uymak için, maliyetinden aşağıya satılacak ve her vatandaşın senede 3.270 Kg. şekerin zararını ödeme külfeti yüklenmiş olacaktır. İhraç edi-

len 1 kilo şekerin zararı 60 kuruş olduğuna göre, bu külfet vatandaş başına 196 Kr. tutacaktır. Aile başına toplandığı zaman, yol vergisinden daha aşağı ve gayri adil olduğu görülür.

İlgililerin ifadesine göre bu tesisler 4-5 sene içinde rantabl olabilecekler ve fakat istihalleri dünya fiyatlarından daima yüksek olacaktır. Şeker kamışından istihsal edilen şeker ise Dünya fiyatlarına uygun olabilir. Mevcut etüd ve kararlara rağmen, bu mevzu 1958 senesine kadar durmuştur.

11 fabrika için 175.000.000 T.L. lik iç yatırım, 151.000.000 T.L. lik dış yatırım yapılmıştır. Bu tesisleri büyük bir toleransla %50 rantabl kabul edersek, yatırılan bu büyük meblâğların reserve yatırım olduğu görülür. Memleketimizde, yatırılan meblöğları kısa zamanda dövizle itfa edebilecek geniş sahalar mevcutken (*), böyle bir safaya saptanmak millî ekonominin hayrına olmaz.

Enerji istihsal politikasına nazarlarımızı çevirince, aynı halin bu sahada da racı olduğunu görürüz.

Türkiye'nin şimalî garbisinde teşkil edilen elektrik şebekesi, bâzı vilâyetlerin belediye santrallerini ve Etibanka

ait 3 enerji santralini istihsalini birbirlerine bağlamaktadır. Bu santraller ve kapasiteleri :

	Kw.
1 — Çatalağzı Termik santrali	120.000
2 — Sanyar Hidroelektrik sant.	80.000
3 — Tunçbilek Termik santrali	64.000
Y e k û n	264.000

Kw. dir.

264.000 Kw. istihsale mukabil, Etibank rakamlarına göre 1957-1958 kışı azami sarfiyat pointe'i 190.000 Kw. dir. 74.000 Kw. reserve kalmaktadır. Reserve nisbeti %35 tir. Avrupa memleketlerinde bu nisbet azami %10 kabul edilmektedir. 1959 yılında Hirfanlı hidro-elektrik santrali faaliyete geçince, bu şebekenin istihsalı 374.000 Kw. olacaktır. İstihlâk senede %10 artmakta olup, 1958-1959 yılında azami sarfiyat pointe'i 210.000 Kw. olacaktır. İstihlâk edilmeyen miktar 164.000 Kw; reserve nisbeti ise, yalnız bu bölgede %44 olacaktır.

Beynelmilel ölçülere göre, 1 Kw. enerjii istihlâk edecek endüstri için 4000 dolar yatırım yapmak gerekmektedir. Resmî kurdan bizim paramızla

12.000 lira tutar. Normal reserve nisbeti ayrıldıktan sonra, artan 140.000 Kw. enerjinin istihlâk için 1,5 milyar yatırım yapmak gerekir.

Bu meblâğın yarısının dövizle karşılanması gerekeceğine göre, yalnız Şimalî Garbî Anadolu şebekesinin istihsalını istihlâk için 750.000.000 T.L. mukabili dövize ihtiyaç vardır.

Enerji ve sanayi sahalarına yapılan yatırımların diğer sahalarla yapılan yatırımların 1/3 ü mesabesinde olduğunu kabul edersek, diğer sahalarla da (Evler, yollar, münakale, ziraat, âmme hizmetleri, ticaret, idare binaları vesaire) 3 milyarlık bir yatırım gerekmektedir.

Memleketimizde halihazırda mevcut sanayi ham madde, yedek parça ihtiyacını temine gereken dövizden mahrum iken, dış yatırımlar nasıl ve ne kadar zamanda temin edilebilir? Şimdiki halde meçhuldür.

Hatâ, meçhul bir zamanda istihlâk edilecek bir metanın imal etmededir. Mevcut sıkıntılarının sebebi de budur.

(*) Petrol tasfiyehanesi, maden mekanizasyonu, toprak verimini arttırıcı yatırımlar v.s.

Son İktisadî Gelişmeler

1 — İSTİHSAL : Devlet sanayiinin aylık istihsal durumunu veren rakamlara göre; demir ve çelik istihsalı müstesna diğerlerinde artış vardır. Demir geçen yıl ortalamasına ve geçen yıl aynı ay miktarına göre az olmakla beraber bilinen en son ay istihsalı bir evvelki aydan 0.7 ton fazladır. Çelik istihsalında devamlı bir azalma olup, Bakır istihsalı muvazenededir.

2 — İNŞAAT : İnşaat ruhsatı geçen yıl bu aya göre az olmakla beraber bir evvelki aya nazaran bir hayli artış vardır. En son ay inşaat maliyeti geçen sene bu aya nazaran fazla olmakla beraber, yüz ölçümü itibariyle de geçen sene bu ay miktarından fazladır. Buna göre inşaat malzemesi fiyatlarında bir artış olmamıştır.

3 — ULAŞTIRMA : Hem demiryolu, hem deniz yolu nakliyatında devamlı bir artış görülmektedir.

4 — ÇALIŞMA : İş yerleri sayısında geçen seneye nazaran bir artış olmakla beraber, bir evvelki aya nazaran artış yok denecek kadar azdır. Çalışılan iş günü sayısında bir evvelki aya ve geçen yıla nazaran ehemmiyetli bir azalma vardır.

5 — FİYATLAR : Hem İstanbul, hem Ankara geçinme indekslerinde bir evvelki ve geçen seneki aya nazaran artışlar vardır. Bu artış temposu Ankara'da bir ev-

velki aya nazaran daha hızlıdır.

6 — DIŞ TİCARET : İthalâtta geçen seneye ve bir evvelki aya nazaran gelişme vardır. İhracat da geçen seneye nazaran az olmakla beraber bir evvelki aya nazaran fazladır.

7 — PARA : Tedavül hacminde geçen seneye nazaran artış olmakla beraber bir evvelki aya nazaran 74.1 milyonluk bir azalma vardır. Altın ve döviz rezervlerinde geçen seneye nazaran mühim bir zayıflama vardır. Bu zayıflamanın eski dış ticaret borçlarının tasfiyesinden ileri geldiği tahmin olunabilir. Buna mukabil bir evvelki aya nazaran Merkez Bankası rezervlerinde 28.4 milyon liralık bir artış vardır. Altın ve dolar fiyatlarında geçen seneye nazaran önemli yükselmeler olmakla beraber, altın fiyatlarında bir evvelki aya nazaran artış az olup, bu artışın gelecek aylarda daha da azalması beklenebilir. Buna mukabil dolar fiyatında bir evvelki aya nazaran 10 kuruşluk bir düşme vardır.

8 — KREDİ VE MEVDUAT : Geçen seneye nazaran kredi hacminde önemli artışlar vardır. Bir evvelki aya nazaran ziraat kredi müstesna diğer kredilerde artış devam etmektedir. En sür'atli artan ticari kredilerdir. Mevduat hacmi de kredi hacmi ile birlikte, fakat daha yavaş bir tempo ile

artmaktadır.

9 — MALİYE : Vergi tahsilâtında geçen seneye ve bir evvelki aya nisbetle oldukça fazla bir artış vardır. Hazine mevcudunda yıllık artış göze çarpmaktadır. İç dalgali borçlarda geçen seneye ve bir evvelki aya göre önemli artışlar olmakla beraber dış dalgali ve konsolide borçlarla konsolide iç borçlardan önemli azalmalar vardır.

NETİCE : Demir ve çelik hariç, istihsal sektörünün diğer esas maddelerinin bir kısmında bilhassa geçen seneye nazaran önemli artışlar vardır. Ulaştırmadaki artış da istihsaldeki artışla hemâhenktir. Çünkü millî istihsalın nakli başlıca bu iki kandan yapılmaktadır. Geçen seneye nazaran fiyatlardaki artış, tedavül hacminin artmış olmasından ileri gelmektedir. Çünkü tedavül hacmi memleket ekonomisine doğrudan doğruya müessir olmaktadır. Devlet gelirlerindeki ve hazine mevcudundaki, geçen seneye nazaran, önemli artışlar, deflasyonist tesirler meydana getirecek bir gelişme olarak telâkki edilebilir. Eger önümüzdeki aylarda tedavül hacmindeki daralma ve Devlet gelirleri ile Hazine mevcudundaki artma ile birlikte ihracat artarsa ekonomimiz müsbet gelişmeler sağlayabileceklerdir.

Forum'un İktisadî Müş'irleri

Sektörler	Ünite	Geçen yılın Aylık Ortalaması	Geçen yıl bu ay	Bir evvelki ay	Bilinen en son ay		Geçen yıl Ortalama farkı	En son aya göre	
					Miktar	Tarih		Geçen yıl bu ay farkı	Bir evvelki ay farkı
1 - İstihsal									
Linyit -D-	1000 T.	172,6	196,7	213,2	246,1	XII	73,5	49,9	32,9
Maden Kömürü	1000 T.	490,7	529,7	545,1	550,6	XII	59,9	20,9	5,6
Çimento	1000 T.	81,1	109,0	108,0	115,0	IX	34,0	6,0	7,0
Ham demir	1000 T.	18,1	18,5	16,6	17,3	XII	-0,8	-1,3	0,7
Çelik Blok	1000 T.	16,1	22,2	14,9	12,9	XII	-3,1	-9,2	-2,0
Bakır -D-	1000 T.	2,1	1,9	1,7	1,9	XI	-0,1	-0,1	2,0
Pamuk ipliği 'Devlet'	1000 T.	2,2	2,3	2,1	2,3	X	0,5	0,1	0,1
Yün ipliği 'Devlet'	1000 T.	279	264	383	383	X	104	119	-
2 - İnşaat									
Bina ruhsatları	Adet	4,224	5,729	4,536	5,160	V	936	-569	624
Yüz ölçümü	100 m ²	539,9	685,9	648,2	740,3	V	200,4	54,4	82,1
Giymet	Mil. T.L.	77,9	96,1	100,3	111,9	V	34,0	15,9	11,6
3 - Ulaştırma									
Taşınan yük	1000 T.	1,327,1	1,403,2	1,528,1	1,601,8	VIII	274,7	198,6	73,7
D.D.Y.	Ton/Klm.								
Kabotaj (yüklenen)	1000 T.	269,0	246,1	277,1	284,1	VIII	15,1	38,0	7,0
4 - Çalışma									
İşyerleri sayısı	1000 A.	21,4	20,7	22,4	22,6	XI	1,2	1,9	0,2
İşçi sayısı									
İş günü sayısı	1000 A.	12,117,2	12,985,1	12,918,9	12,198,5	VII	81,3	786,6	720,4
5 - Fiyatlar									
Geçinme (İstanbul)	1948=100	153	148	175	177	VIII	24	29	2
Geçinme (Ankara)	1948=100	153	149	175	179	IX	26	30	4
6 - Dış Ticaret									
İthalât	Mil. T.L.	95,1	97,6	87,5	103,8	IX	8,8	6,2	16,4
İhracat	Mil. T.L.	71,2	88,8	57,8	64,4	IX	6,7	24,3	6,6
7 - Para									
Tedavül hacmi	Mil. T.L.	2,525,8	2,458,6	3,199,3	3,125,2	1/58	599,4	666,6	74,1
Altın ve döviz mev.	Mil. T.L.	-87,6	-89,3	-160,2	-131,8	1/58	-44,2	-42,5	+28,4
Reşat altını	T.L.	98,10	113,15	144,25	146,25	1/58	48,15	33,10	2,0
Külçe (yerli)	T.L.	12,31	14,30	16,37	16,82	1/58	3,51	2,52	0,45
Dolar	T.L.	10,56	9,50	12,60	12,50	1/58	1,94	3,00	-0,10
8 - Kredi ve Mevduat									
Umumi Kredi Yekûnu	Mil. TL.	7,012,6	6288,1	7018,9	7114,0	VIII	101,4	825,9	95,1
Ticari Kredi	Mil. TL.	4,488,5	4096,0	5178,7	5350,2	VIII	861,7	1,254,2	171,5
Zirai Kredi	Mil. TL.	1,892,4	1,598,1	1,893,2	1,808,0	VIII	-84,0	209,9	-85,2
Sınai Kredi	Mil. TL.	161,6	153,9	173,6	176,0	VIII	14,4	22,1	2,4
İpot. mukabili kredi	Mil. TL.	470,1	440,1	473,4	479,8	VIII	9,7	39,7	6,4
Mevduat Yekûnu	Mil. TL.	4,917,1	4,418,4	5,432,7	5,468,0	VIII	750,9	1,049,6	35,3
Vadeli mevduat	Mil. TL.	861,2	828,4	963,0	973,8	VIII	112,6	145,4	10,8
Vâdesiz mevduat	Mil. TL.	4,052,9	3,590,0	5,289,0	4,494,2	VIII	441,3	1,104,2	-794,8
9 - Maliye									
Vergi Tahsilâtı	Mil. TL.	239,0	225,5	270,4	307,4	VII	62,4	75,9	31,1
Hazine Mevduatı	Mil. TL.	118,1	225,7	240,8	252,6	1/58	134,5	26,9	11,8
Dalgah borçlar (iç)	Mil. TL.	1,657,2	1,604,9	1,975,5	2,019,4	IX	362,2	414,5	43,9
Dalgah borçlar (Dış)	Mil. TL.	339,2	325,2	291,9	289,2	IX	-50,0	-34,0	-2,7
Konsolide borçlar-İç	Mil. TL.	2,693,9	2,592,9	1,061,9	1,008,1	IX	-1,685,8	-1,584,8	-53,8
Konsolide borçlar-Dış	Mil. TL.	1,176,5	1,199,0	940,1	941,6	IX	-234,9	-257,4	1,5

Okurların Forumu

Forum'un Notu Hakkında

FORUM Yazı Kuruluna,

Üniversiteler Kanununun tadili hakkındaki beyanat dolayısıyla yazdığım ve geçen sayıda yayımlanan mektubumla ilgili Forum'un Notu'nda bazı hususlar yanlış anlaşılabilir ve ayrıca notta yeni konulara temas edilmiştir. Yanlış anlamaları düzeltmek ve ileri sürülen yeni fikirler hakkındaki görüşlerimi açıklamak isterim!

a) Not'da yer yer bana izafe edilen bazı fikirlerin mektubumla hiçbir ilgisi yoktur ve ayrıca bunlar şahsî görüşlerime de tamamen aykırıdır. Meselâ:

— "Muhalefet partileri... Muhtariyet davasını temel dâva saymakta yerden göğe kadar haklıdır!" diyorsunuz. Ben aksini yazmış veya söylemiş değilim. Ben üniversitelerin, muhtariyet meselesi yanında, çeşitli dâvaları vardır; Türk üniversitelerine ve ilmine hizmet etmek isteyen partilerin bunları da aynı hassasiyetle ele almaları lâzımdır fikrini savunmaktayım.

— "Siyaset adamlarına... Hür fikri ve hür ilmi savundukları için târiz'de bulunmuş olmağım iddiasını da kati şekilde reddederim. Forum adına bu notu yazan arkadaşın yazmadığım ve asla düşünmediğim böyle bir fikri bana maletmesini üzüntüyle karşılarım.

— "Türk basını da dikkatini bu konuya (muhtariyet meselesine) topladığı için muhafeze etmek insafa sığmaz" cümlesindeki insafsızlık hayrete şayan bir derecededir. Ben böyle bir şey yazmadım. Sadece Ün. K. hazırlayanlar gibi basın ve efkârı umumiyenin, öğretim üyesini mücerret ve ideal bir insan olarak kabul etmelerini ve gerçekleri gözönüne almamış olmalarını bir görüş hatası olarak vasıflandırdım (No. 2 par. 3). Her iki fikir arasında herhangi bir münasebet bulunmadığını Forum adına yazı yazan bir arkadaşın anlamamış olması doğrusu dikkate şayandır.

b) Mektubumdaki fikirlerle ilgili olarak Not'da ileri sürülen ve iştirak etmediğim başlıca görüşler şunlardır:

— Partilerin sadece siyasî menfaatleri nisbetinde üniversite meseleleriyle meşgul olmadıklarını göstermek için Ana Muhalefet Partisi Milletvekillerinin bütçe görüşmelerinde üniversitelerin çeşitli meselelerine "temas" etmiş olmalarını ileri sürmek kâfi midir? Bir defa bu çok değişik görüşler umumiyetle milletvekillerinin şahıslarına aittir. Kaldı ki bütçede ekseriya beşer dakikalık konuşmalara bu konuların sığdırılabilmesine imkân var mıdır? Ayrıca bütçe konuşmalarında çeşitli partilere mensup milletvekillerinin bu husustaki fikirleriyle partilerin üniversite meselesindeki umumi siyasî tutumu ve bunların bir parti görüşü haline gelmesi arasında çok, pek çok fark vardır. Gerek iktidar, gerek muhalefet par-

tileri için bu hususta çeşitli misaller vermek mümkündür.

Üniversitenin çeşitli meseleleri vardır. Öğretim üyesinin fikri ve ilmi istiklâlinin ve ilmi masuniyetinin sağlanması bunun başındadır. Oniki senelik tatbikatındaki çeşitli aksaklıklara rağmen Ün. K. devresi üniversiteler için bir gelişme devresi olmuştur. Üniversitelerimiz bu devrenin umumi bir muhasebesini meselâ Kanunun onuncu yıldönümünde yapmış ve bir rapor veya kitap halinde neşretmiş olsalardı bunu Türk efkârı umumiyesi daha yakından bilmiş olurdu. Böyle bir umumi muhasebenin yapılmamış olması üniversiteler için haklı ve yerinde bir tenkit mevzuudur kanaatindeyim. Ancak içtimai müesseselerin soysuzlaşmaması, bilâkis gelişmesi için bütün meselelerin önce bilinmesi, sonra çare aranmak üzere bunların ilgililer arasında ve basında açıkça münakaşa edilmesi ve n.hayet partilerin de bu konularda fikirlerini belirtmesi ve gerekirse harekete geçmesi icabeder. Garp demokrasilerinde normal yol bu değil midir? Bizde ise meselelerin bir defa tamamını ciddi metodlarla tesbit ve tayin endişesi yoktur. Sonra bu meselelerin hepsinin ileri seviyede münakaşası da yapılmamaktadır. İşte üniversite misali! Türkiye'de üniversite meselelerinin tamamı tetkik ve tesbit edilmiş midir? Notunuz vesilesiyle bu husustaki görüşümü de açıklayayım: Üniversite meselelerini bu zihniyetle ne Üniversite incelemiştir, ne Hükûmet ele almıştır, ne de partiler..

Bir insanın yalnız bir tarafındaki mühim bir hastalığı ele alarak diğer hastalıkları küçümseyen veya görmezlikten gelen hekim, bir gün basit bir yaranın kangran halini aldığı, o küçümşenen hastalığın hastanın hayatına sebep olduğunu görebilir. Yalnız ve münhasıran muhtariyet meselesini ele alanlara karşı tenkidlerimiz bu şekilde hareket eden bir hekime karşı yapılabilecek tenkitlerden ibarettir. Ve hiç şüphe yoktur ki bu şekilde hareket eden hekimin, sadece ufak tefek bereleri tedavi edeceğim diye asıl hastalığı ihmal eden veya bilerek - bilmiyerek yanlış ilâç veren hekim kadar, hiç olmazsa mânevî ve meslekî bir mes'uliyeti vardır.

— Üniversitenin siyasî mahiyette olmıyan en büyük meselesi olarak ele aldığımız, bazı sahâlarda öğretim üyeliğinin ek görev halini almış bulunması meselesine Not'da sadece "tazminat" dolayısıyla temas edilmekte ve asıl konu hakkında görüşler belirtilmiyerek bir muhalefet partisinin müdafaası yapılmaktadır. Biz bu meseleleri ve diğer meseleleri "kabahat"ı aramak için ortaya koymadık. Sadece üzerinde durulan ve durulmayan çeşitli problemlerin mevcut olduğunu, bunların ciddi

metodlarla ve aceleye getirilmeden tesbit ve tahlil edilmesi gerektiğini ve böylece bu meselelere en uygun hal çareleri bulunmak gerektiğini belirtmek istedik. Bu itibarla Not'da bir muhalefet partisinin hareketlerini haklı göstermek maksadiyle ileri sürülen fikirlere cevap veremeyi lüzumsuz görüyoruz.

c) Not'da ele alınmış yeni fikirler ve kanaatler hakkında da düşündüklerim şunlardır:

— İki sene evvel S.B.F. nde yapılan ve benim de katıldığım münakaşalı toplantı vesilesiyle ve başka zamanlarda iktidar organında çıkan yazıları ve M. Eğitim Komisyonundaki bazı görüşleri hatırlatan Not, Kubalı'nın ismini de bir kaç defa zikretmek suretiyle, adeta böyle bir zamanda muhtariyetten başka meselelerin ileri sürülmesi yerinde olur mu demek istiyor. Ben o kanaattayım ki öğretim üyeleri ve üniversite meselelerine vakıf münevverlerimiz üniversite veya mensupları hakkında ki haksız, gerçekte ilgisi olmıyan her çeşit tenkit ve tehditleri olduğu kadar yersiz iltifat ve aşırı komplımanları, ifratla tefrit kutuplarındaki bu tezatları, dikkatle müşahade etmektedirler. Bazı yazıların sırf üniversiteyi yermek veya sırf üniversiteyi yahut efkârı umumiyeiyi okşamak için yazıldığını tarafsız öğretim üyelerinin ve münevverlerin farketmediklerini zannetmek hata olur. Sayın Prof. Kubalı'nın, ilim adamlarını şüphesiz müteessir etmiş olan ve kâlet emrine alınması hâdisesiyle o yazının da hiçbir ilgisi yoktur. Bazı fikirlerin tesadüfen bir partinin veya siyaset adamının fikirlerine uyması veya uymamasının ve bu durumun istismarı tehlike veya endişesinin, tarafsız aydınları ve hele ilim adamlarını gerçekleri olduğu gibi ifadeden alıkoymaması gerektiği kanaatindeyim. Yazıların ve fikirlerin istismarı ise yazı veya fikir sahibinin değil, istismarcıları ilgilendiren bir husustur.

— Not'da üniversite hocalarının söz ve yazı hürriyetini köy köy, meydan meydan savunan eli nasırlı ocak başkanlarından.. Pek patetik bir edayla bahsediliyor ve hür ilmi savunma dâvasına şahsen sarıldığımız ve Kubalı'dan öncekileri.. bütün gücümüzle savunduğumuz takdirden köydeki ocak başkanı ile Ankara'daki liderlerin üniversite muhtariyetiyle bu kadar yakından uğraşmak lüzumunu duymıyacakları ileri sürülüyor.. Şahsım hakkında bir iltifat olmakla beraber böyle bir neticenin tahmini dahi gerçeklerle ilgili olmıyan bir mübalağadır. Hür fikir, hür ilim dâvasına "dört elle" sarılmak tavsiyesini de zait addederim. Zira hür fikir ve hür ilim münhasıran gazete sütunlarında çıkan yazılar veya beyanlarla savunulmaz.

Bu vesileyle geçen sene Üniversite'deki hâdiseler dolayısıyla istifa etmiş olan çok değerli arkadaşlarımızın hareketlerini ve fedakârlıklarını bütün kalbimizle takdir ettiğimizi, fakat bu hareketi katiyen tasvip etmediğimizi de belirtmek isteriz. Çünkü onların üniversite içinde Türk ilmine ve Türk Milletine, üniversite dışındakinden çok daha faydalı olduklarına ve olacaklarına kaniim. Siyaset hayatının üzücü mücadelelerini ve çok çeşitli meselelerini ve hele Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinin

den. mezun olanların partili, milletvekili veya icra vekili olarak memleketin siyasi mukadderatı üzerindeki mühim rollerini gözönüne alarak, siyaset sahasında Hukuk ve Siyasal Bilgilerdeki... öğretim üyelerine düşen en geniş mânasiyle yarımın siyaset adamlarını yetiştirmek olduğu kanaatindeyiz. Bu bir vazife ve hizmet anlayışıdır. Biz bu fikirde oimyanların vazife anlayışını saygıyla karşılıyoruz. Ancak kendileri gibi hareket etmeyenleri sırf bu sebeple üniversite muhtariyeti, hür ilim, hür fikir dâvasının dışında saymalarını, sarih-zımnî vazifeye çağırılmalarını yerinde bulmuyoruz.

Eli nasırlı ocak başkanlarının gayretlerine gelince; üniversitenin gelişmesi için yapılan her samimi gayrete üniversite ve mensupları ancak müteşekkik kalır. Yalnız ben şahsen üniversite muhtariyeti ve üniversitenin diğer dâvaları hakkında, değil ocak başkanları, hattâ parti idarecileri ve partilerin mütehasıs elemanları arasında dahi bir görüş birliği olduğu kanaatinde değilim. Hangi partinin bir üniversite dosyası vardır. Hangi parti üniversite meselesini ciddi olarak incelemiş veya incelemiştir? Son zamanlarda kurulan "araştırma merkezleri" bu ihtiyacı gösteren, çok hayırlı teşebbüslerdir. Türk münevverlerini ve hele üniversite öğretim üyelerinin memleket gerçeklerinden habersiz zanneden siyaset adamlarımız az değildir. Fakat Forum'daki Notu yazan arkadaşımızın, üniversite meselelerinden bahsederken bu konuda eli nasırlı ocak başkanlarına, köy köy yapılan savunmalara yer vermesi bu arkadaşımızın da bizler hakkında aynı kanaatte olduğunu gösteriyor. Bu, belki de siyaset hayatının, o hayata atılmış ilim adamının düşünüş tarzı üzerindeki makûs bir tesiridir!

Son olarak bir noktaya da temas etmeden geçemeyeceğim: Arkadaşım mektupdaki fikirler için "bir tarafı tenkit ederken ötekini de aynı şekilde itham etmesi, belki ihtiyata uygun bir harekettir ama ihtiyaca uygun olduğu şüphelidir" diyor. Eizim ölçümüz siyaset adamlarının ölçüsü olan "ihtiyaca uygunluk" değil, ilim müntesiplerinin ölçüsü olan "gerçeklere uygunluk"tur. Eğer vakaların müşahedesini her iki tarafın da tenkit edilecek cihetleri olduğunu göstermişse tarafsız ilim adamının vazifesi, her türlü -hattâ bazı meslektaşlarından gelebilecek - târizleri de göze alarak, bunu açıkça ifade etmekten ibarettir. Bizde ise müfrit siyasetçiler sadece ihtiyaca uygunluğu düşünerek madalyanın münhasıran bir tarafını göstermeğe çalışırlar. Fırsat buldukça zevkle yazı verdiğimiz Forum'un mücadele ettiği bir zihniyeti, Forum'un Notu'nda bulmak beni hayal sükûtuna uğrattı. Bunun sadece bir tesadüf ve istisna olması, Forum'un misyonuna inanan bir yazarı ve okuyucusu olarak, en samimi temennimdir.

Saygılarımla.

Yaşar KARAYALÇIN

NOT

Mecmuamız matbaaya verilirken

gelen bu mektubu (Başyazımız) hemen hemen cevaplandırmış sayılabilir. Ayrıca cevaplandırılmağı gerektiren hususlar hakkında, gelecek sayımızda bir not yayınlanacaktır.

Devlet Adamına Karşı Haysiyetli İlim Adamının Tepkisi

FORUM Yazı Kuruluna,

Perikles'in başkanlığındaki Atinalılar Devletinde, hukukun ana ilkeleriyle anayasaları hiçe sayarak yanlış bir yönetim yoluna girmiş olan devlet adamına karşı halkın gösterdiği tepkiye örnek olaylar vardır.

Şimdi de, Prof. Hüseyin Naili Kubalı'nın, İstanbul Üniversitesi Senatosunun çok haklı ve açık kararına rağmen, Eğitim Bakanınca, sadece siyasi kuvvetin kendisine tanıdığı pek anti-demokratik bir yetkiye dayanarak, Bakanlık emrine alınmasına tanık olunca, haysiyetli ilim adamının, aynı yanlış yönetim yoluna girmiş devlet adamına karşı nasıl bir tepki gösterdiğini örnekletmek için eski Roma İmparatorluğuna kadar inmek zorunda kalıyoruz.

İsa'nın doğumundan önceki yıllardan alacağımız örneği söylemeden önce açıklıyacağımız bir nokta vardır. Gerçekten, Senatonun kararı ne olursa olsun, bir Üniversite hocasını Bakanlık emrine almak yetkisini Eğitim Bakanına tanıyan, sadece siyasi kuvvettir. Çünkü Eğitim Bakanına bu yetkiyi veren 6435 sayılı yasa Meclisten çıkarken hiçbir ilim adamının düşüncesine başvurulmamış, sadece milletvekili olarak siyasi sıfat taşıyan ve ister istemez bir üst siyasi otoriteye bağlı bulunan kimselerin çok defa tarafsız kalamıyarak komisyonda serdettikleri görüşlere itibar edilmiştir. Böylelikle günün siyasi kuvveti, ilim adamının düşüncesi üzerinde de, emsalsiz tasarrufa girişmiştir. Yasa çıkarken, çıkması yönünde düşünce söylemediği için bu tasarruf zihniyetinin filizlenmesinde, sonra da dal budak salmasında, ilim adamının suçu yoktur.

Suçtuğu halde, sırf siyaset adamının hatalı gidişini hoş görmediği için, cezalandırılan ilim adamına en iyi örneği M. Ö. 220 yıllarında eski Roma'da görüyoruz. O zamanın Roma İmparatoru Caracalla, doğru yönetim usullerini kullanmayan her siyaset adamı gibi, aşırı telâşa düşmüş, kötü yönetimi yüzünden halk tarafından sevilmediğini bildiği için, gece gündüz kardeşi Geta'nın tahtına göz diktiği zehabına kapılmıştır. Tarih, çeşitli sebeplerle hukuk ilkelerini çiğniyerek halkı gelişigüzel ve keyfi olarak yöneten devlet adamının telâşını, bir kere de Caracalla'da seyretmiştir. Eski Roma'nın bu müstebit İmparatoru, dalkavuklarının teşvikiyle kardeşini öldürtmeye karar verince, ister istemez karşısına Roma hukuku çıkmıştır. Haksız yere yapılacak bu işlemi, hu-

kuken de "kitabına uydurtabilirse" halkın isyanından kurtulacağını gayet kurnazca hesap eden Caracalla, ünlü hukuk âlimi Papinianus'u huzura çağırarak, durumu kendisine açmış, kardeşinin ölümünü örtbas etmeyi âlimden rica etmiştir. Fakat Papinianus herşeyden önce haysiyetli bir ilim adamıdır. Ne kendisine teklif edilen nimetlere, ne de kendisine yöneltilen tehditlere kulak asmıştır. Cevabı gayet de açıktır: Hukuk, yani ilim, haksız ve hatalı bir işe haklı ve hatasız diyemez.

Bu yazıyı okuyan herkesin kolayca tahmin edeceği gibi, Papinianus bu hareketini, hayatını vermekle ödemiştir. Telâş içindeki devlet adamı Caracalla, doğruyu savunan ilim adamı Papinianus'un kellesini uçurtmuştur. Caracalla'dan sonra gelen ve iyi şöhret bırakan Roma Hükümdarları ise, Papinianus'u hukukun piri ilân etmişlerdir. Böylece Caracalla ile Papinianus'un isimleri hem siyasi tarihin, hem de hukuk tarihinin zıt kutuplarına yazılmışlardır.

Prof. Kubalı meselesinin yukarıdaki örnekten farkı varsa, bu sadece şekilden ibarettir. Yoksa siyaset adamının ilim adamını zorlama, kaypak işlerini "kitabına uydurma" teşebbüs ve zihniyeti aynıdır. Aradan geçen bunca zamanın insan düşüncesi üzerinde arpa boyu kadar değişiklik yapamamasına ne kadar esef edilir? Hele bir de yanlış yolda olan devlet adamına karşı ilim adamlarımızın tutumunun sadece gazetelere demeçler vermekten ibaret kalışını görmek var ki, kederimizi büsbütün artırıyor. Ve biz "eğer Üniversitede hoca olsaydım, Prof. Kubalı meselesiyle D.P. iktidarındaki zihniyetin değişmediğini görerek derhal istifa ederdim" diyen vatandaşlarımıza yerden göze kadar hak veriyoruz.

Prof. Hüseyin Naili Kubalı'ya karşı olan saygı borcumuz, Papinianus'a olandan farklı değildir.

İ. Nafiz ALKAN - Ankara

Ömer Sakip'e Cevaplar

— I —

FORUM Yazı Kuruluna,

FORUM'un 92. sayısındaki «Fanatizmin Çeşitleri» başlıklı yazınızı okudum. Köy ve köylü dâvasını ele alarak başladığınız bu diyalogunuzda din mevzuuna da temas ederek kendi fikirlerinizi belirtmekten geri kalmamışsınız.

Sizin söylediklerinizi özetlersek;

a. Bugüne kadar olan ve Türkiyemizin bütün sahinde görülen duraklamaların esas sebebi dindir.

b. Din dersinin mekteplerde okutulmasına şiddetle muhalifsiniz.

c. Bir millet her dakika emperyalist olmadığını ilân ederse, bütün dünya ona inacaktır.

Bende sizin bu fikirlerinize kendi düşüncelerimi eklemek istiyorum. Yalnız şunu da söyleyeyim, yazdıklarınızda hedef olarak sizi seçmiş değilim. Size diye hitabetsem dahi, kendinizi Ankaralı herhangi bir va-

tandaş olarak kabul ediniz.

Bugün hemen hemen hepimizde şu kanaat mevcuttur. Başımıza her ne kötü hal geldi ise, bu, dinimizin bizlerde yarattığı yanlış zihniyetin neticesinde olmuştur. Yapılmak istenilen inkılâplar, daima dinin temsilcileri sıfatı ile devletin selâhiyetler mevkiinde bulunan kimselerin tesiri ile durdurulmuştur. Evet, bunu ben de biliyorum. Ve onun tesirlerinin yarattığı boşlukları doldurmak için el'an bile mücadele etmekteyiz.

Ama kanaatimce, din hakkında olan bu menfi tavır, ifrat dereceye vardı. Âdeta dinimizden nefret edenler çıktı. Çıkmaktadır. Onu, büyük bir felâket olarak kabul edenler oldu. İzlerini, tesirlerini tamamen silmek için uğraşıldı. Sebep olarak da, dinimizin yobazlar elinde kalmış olduğunu iddia ettiler. Bu hareketleri ile zimnen şunu da itiraf ediyorlardı Din tamamen tehlikeli idi. Çünkü aslında iyi olan bir şeyin kötü olmasına sebep olan unsurların temizlenmesi ile o güzellik hakikî cephesiyle meydana çıkmıyacak mıydı. Nefret etmek var diye âşık olmayacak mıydık? Onu men mi edecektik? Hayır dostum, hayır. Dinimizi men edemeyiz. Bâzı fazla materyalist ve kendi düşüncelerince modern zihniyete sahip olduklarına inananların elinde alay mevzuu olan dinimizi, yalnız köylerimizin küçük câmilerine münhasır bırakamayız. Sonra madem ki din yobazların elinde suistimal ediliyordu, biz de dinimizi öğrenirsek muhakkak yobaz olmayacaktık. Yobaz olmadan dindar, din sahibi olunamaz mıydı? Yoksa yobaz denildiği zaman bütün imamlar mı kastediliyordu? Hayır, din sahibi, daha doğrusu müslüman olan kimse nasıl muhakkak yobaz değilse, bütün imamlar da değildi.

İşte Bay Sâkıp, din bugüne kadar tehlikeli olmuşa suç dinimizin değildir. Eskiden çok tesir ettiğini kabul ediyorum. Ama bugün de mi tesir ediyor? Hakikatlerin olduğu gibi görülmesince, bugün de din mi mâni oluyor? Yoksa bütün politikacılarımız müslüman oldukları için mi, demokrasimiz bu hale düştü? Dinin kaldeleri aynı... Dinin inkişaf etmesi beklenemez. Şahısların inkişaf etmesi gerekir.

Gelelim ikinci şıkka. Devletin resmî okullarına din derslerini sokmanın ne demek olduğunu anhyamamışsınız.

Sayın Bay, size bir soracağım. Ama bana samimî olarak cevap vereceksiniz. Ankara'da hergün geziyorsunuzdur. Acaba Ankara'da gördüğünüz kız ve erkeklerin âdeta ne yapacaklarını bilmiyen zavallı mah-lûkat gibi boşlukta sallandıklarını müşahede etmiyor musunuz? Ve hayatlarındaki mânevî boşluğu doldurmak için çeşitli hâvali şeyler yaptıklarını bilmiyor musunuz? İstanbul'da olanları bildiğiniz muhakkaktır. Acaba ahlâkta bir düşmenin, tedricî bir azalmanın mevcudiyetini inkâr edebilir misiniz? Millet in bu yeni nesli, ruhî bir buhran geçirmektedir. Bu gençliğin bir kısmı, nefretle karşılanan zihniyet içinde, bir kısmı batı zihniyet, tâbir caizse «Demokrat aile» çocukları, bir kısmı da her iki sınıfa birden mensup. Bu sonuncular maziye ince

bir bağla bağlı bulunuyorlar. Bu bağ takviye edilmezse, Türk gençliği fecî bir âkıbete sürüklenecektir. Ama kabahat onların mı? Kabahat ailelerinin. Çünkü çocuklarının hayatlarını boşluklar içerisinde tamamlamışlardır. Çocuklarda bu ruh boşluklarını doldurabilmek için kendi kendilerine sebepler aramaktadırlar. Ahlâkları sağlam bir temele istinad etmemektedir. Onlara ahlâksız demiyorum. Kendi görüşlerine göre gayet normal. Ama ekseriyetin kabul ettiği millî ahlâktan nasiplerini alamamışlar. Siz diyeceksiniz ki belirli bir ahlâk sistemimiz yok. Böyle bir sistem zaten olamaz. Yalnız herkesin kabul edebileceği kıstaslar olur. Daha doğrusu belirli bir temel olur. Herkes o temel üzerine ahlâk düşüncesini kuran esasta birleşen zihniyetler arasında, derin uçurumlar husule gelemez. Bu temel ahlâkî idrak eden, bütün mânevî varlığını, değerini, kıymetini kavrayabilmelidir. Bütün basının bahsettiği sosyal eşitsizliğin, bunun neticesi olarak da sosyal sınıflamanın yanında zihniyet sınıfları doğuyor. İktidarın aykırı düşünenlere komünist damgasını bastığı gibi köylü ve kasabalı da şehirlîye gâvur diyor, dinsiz diyor. Zaten zihniyet sınıfları, sosyal sınıflarla beraber doğuyor.

Netice olarak şunu söylemek istiyorum. Din derslerinin okullarda okutulmasını zarurî görmekteyim. Allenin yapmadığı vazifeyi okul yapmalıdır. Onlara ahlâkın temelleri öğretilmelidir. Yoksa bunun lâiklikle bir ilgisi yoktur. Sizler yine dininizi serbestçe seçiniz. Ama başka bir ahlâkî seçemezsiniz. O din dersleri sizin çocuklarınızı muhakkak olarak müslüman olmaya mecbur etmiyor. Onların müsbet ilimleri öğrenmesine mâni olmuyor. Bu iddianız bana çok boş geldi. Sonra bu iddianızdan şu neticeyi çıkarıyorum. Bana öyle geliyor ki siz bütün müslümanlara yobaz der gibisiniz. Eğer böyle bir fikriniz varsa şiddetle reddederim. Madem ki lâikliğe okadar bağlısınız, devletin imam - hatip okullarını açmasını neden iyi karşılıyorsunuz? Devletin bu teşebbüsü yapması, müslümanlığı desteklediğinin delili değil midir? Lâik olması için bir de papaz okulunun açılması gerekmiyor mu?

Üçüncü şık hakkında birşey söylemek istemiyorum. Çünkü bana, bu fikriniz çok mesnetsiz gibi geliyor. Misal meydana: İşte biz, işte Suriye ve işte dünya...

Son olarak yine sizin son sözünüzü mevzu bahis ederek şunu soracağım: «İlle benim dediklerim doğrudur» diyenler, müslüman oldukları için mi bunu söylüyorlar? Saygılarımla.

E. YAKALI

II

FORUM Yazı Kuruluna,

Forum Dergisinin 92. sayısındaki diyalogunuzu okudum. Pek çok çeşitli mevzu-

lara temas etmişsiniz. Birçoklarında hem-fikir olduğum yazınızın Lâikliğe ait olan kısmı şahsen beni tatmin etmedi. Zira yazınızın bir yerinde Lâiklik dinsizlik demek değildir diyorsunuz; ve gene aşağıda Lâisizmin benim dinime olduğu kadar dinsizliğime de karışmaması demektir; aksi halde inanç hürriyeti kalmaz, diyorsunuz. Acaba inananlar için ne gibi bir inanç hürriyeti olabilir? İnanç hürriyetinin içine inanmamak da girebilir mi?

Bence hayır! Çünkü böyle bir şey mümkün olsaydı, o hürriyetin başına inanmak masdarından isim yapılmak suretiyle meydana gelen inanç kelimesi getirilmezdi. İnanç kelimesinin isim olması demek, inanmak fiilinin vasfından kaybetmesi demek değildir. Kaldı ki Lâikliğin verdiği inanç hürriyeti inanmamayı da ihtiva etmekten ziyade, muhtelif inançlara devletin müdahale etmemesi demektir. Buradaki muhtelif inançların içine inanmamak giremez. Zira sizin de dediğiniz gibi Lâiklik dinsizlik olmayacağına ve hiçbir din de inkâr yoluna sapmadığına göre inanmamamın ne inanç hürriyetinde ve ne de Lâiklikte yeri vardır.

Okullardaki okutulan din derslerine gelince bunlar maalesef gerçek dinimizi öğretmiş olmaktan çok uzaktır; ve daha ziyade terbiyevî mahiyet arz etmektedir. Din dersi kitaplarını açarsanız karşılaştığımız şeyler umumiyetle şunlardır: Allah kimleri sever? Hırsızlığı yapmak niye suçtur? vs. vs...

Sorarım size, müslümanlık bu mudur? Yazınızda devletin karşımıza — tâbirinizle — «Dinci bir eğitmen» olarak çıkması ve sizi din adına zorlaması demek oluşu da böylece hakikat olmuş olmuyor. Çünkü din dersleri böylece maalesef çocuklara evlerde ebeveynlerin vermek istediği terbiyeden ileri hiçbir zaman gitmiyor ki...

Gene yazınızda Tanrı ile benim aramda hiç kimsenin işi yoktur diyorsunuz.

Acaba dine dair hiçbir şey bilmediğinize ve gökten de kafanıza inmiyeceğine göre bu husustaki bilgilerinizi ya ailenizden veya okuldan alacaksınız demektir. Siz bu hususta hiçbir mutavassıt kabul etmediğinize göre acaba din ve Allah mefhumu hakkındaki fikirlerinizi nereden alacaksınız? Almalıyım, ne olacak diyecekseniz bir diyeceğim yok. Fakat bu hususta birşeyler alalm diyorsanız mutavassıt da kabul etmediğinize göre alacağınız şeyler gök gürlemesi, fırtına, zelzele vs. gibi olaylardan ibaret olacaktır ki tahmin edeceğimiz gibi bu bizi dinî bakımdan binlerce, onbinlerce sene geriye atacaktır.

Tekrar sorarım, olmasını arzu ettiğiniz Lâiklik bu mudur?

Hem zannedersen mutavassıt dinimiz, öğrenmede değil, ibadette kaldırmıştır.

Öyle olmasaydı Peygamberimiz, «Sana bir kelime öğretenin kölesi ol!» yerine «sana bir kelime öğreteceğim diye mutavassıt olanın kafasını kır!» derdi.

Hürmetlerimle..

Ferit POLAT - BURDUR

Bir Cevap

FORUM Yazı Kuruluna,

13 Aralık 1957 tarihli Yeni İstanbul gazetesinde Habîb - Edîp TÖREHAN "Köylerimiz" mevzuu başmakalesinde, köy tertlerini sıraladıktan sonra soruyor. Köylüyü bugünkü durumundan kurtarmak için idarî teşkilâtımız ne düşünüyor?

Idarî teşkilâtımızın düşündüklerini, köylere yapılan çeşmelerin, yolların v.s. hususların küçümsenmiyerek bütçe imkânları nisbetinde birşeyler yapıldığını belirtip geçtikten sonra bizim ne düşündüğümüzü Sayın Törehan'a arz etmek istiyorum.

Köylümüz her şeyden evvel korkunc ve sâri bir teklikle karşı karşıya duruyor. Cehalet, taassup ve yobaz kırıntıların köylerimizdeki zehirli telkini...

Bu mevzuda yazılan herhangi bir yazının mânasını anlayabilmek için fazla bir şeye değil köylü ile bir müddet baş başa kalmak kâfidir. Bunun için köyü, köylüyü; elektrikten, temiz içme suyundan, ziraat teknisyeninden, sağlık memurundan ve hattâ doktorundan evvel onu nûra, irfana kavuşturmak çarelerini aramak.

Bu nasıl olur?

Bir memleketin yükselmesi o memleketin okur yazar nisbetinin ve aydın zümrenin çokluğu ile oranlıdır. Değil okumak yazmak; biz köyde câmiye hâlâ zamanın icaplarını benimsemiş 20. Asır kafasını taşıyan nurlu bir imam bulamıyoruz. Derdimizin temel buradan başlıyor. Bir ilim adamımızın açıkladığına göre ilimde Avrupadan 125 yıl geriymişiz. Bu taassup denilen kara yılanın tamamen öldürülememesi, bununla beraber maalesef bazı dergilerin taassubu gören gözleri hattâ tenkid eden aydın kimseleri ve gençleri hücum etmekten çekinmedikleri vâki oluyor. Bizi üzen taraf da budur zaten.

Sebilürreşat bu mevzuda rekor kırmaktadır. İslâm dininin saflığında istifa-deyle kendi çıkarının propagandasını yapmaktan geri durmuyor. Efendim; türbelere ip bağlamayı, kabirlere mum yakmayı dine aykırı görmiyen ve neredeyse dinin emirleriymiş gibi telâkki eden bu mecmua (sayı : 256) biraz daha ilerde tenakuza düşerek :

"Kabre mum yakmak, iplik bağlamak şöyle dursun pek mamur kabirler yapmak dahi dinin emirlerinden değildir. Hattâ bir bakıma menhîdîr, ama alışılmıştır. Asırlardan beri süregelen adetlerdir. Devamını gerekli saymak kadar men'ini düşünme de gereksizliktir." Mantiken düşünelim, her süregelen adeti terketmiyeceksek neden hâlâ elektrik yerine mum yakmıyor, pantolon yerine şalvar giymiyoruz. Tren, tayyare yerine atla veya yaya seyahate devam edelim. Alışılmışsa neden terkediyoruz. Yoksa ATATÜRK bu geriliklerin inkılâbını yaptı, men'ini düşündü ise gereksizlik mi yaptı? Bizi yerimizde saydıran ileriliğimizi durduran bu gibi batıl adet ve an'anelerle bunları böyle müdafaa eden yayınlarıdır.

Devam ediyor : "Mum yakmanın han-

gi dinde kutsiyeti vardır. Nâsarâ mabetlerinde tasvirler önünde mum yakılmıyor mu? Kiliselerde kutsal resimlere adaklar yapılmıyor mu? İtalya'da vesair dünyanın en medenî memleketlerinde bu gibi âdetler vardır..." A! iki gözüm biz de topyekûn böyle medenî bir kervana yetişebilseydik de ben de sizinle birlikte mum yakaydım. Fakat kitabın ters yüzü böyle yazmıyor. Biz köylümüzün ve halkımızın ilerlemesini engelleyen ileri düşüncelerden alıkoyan bu hareketlerden kurtulmadıkça hâlâ bu halimizle kalacağız diyoruz. Beri yandan da bu durumu tenkid eden bir genç çıktı mı basıyor Sebilürreşat damgayı (Zındıktır, dinsizdir). Hal bu işe o genç Tanrıya huşû içinde ibadeti; kulluk vazifelerinin nasıl yapılacağını sebilürreşatçılardan öğrenmiyor..

★

İlk islâmiyetin zuhurunda: putların tamamen imha edilmesi zarureti doğmuştu. Peygamber tasvir, resim, heykel ve buna benzer şeyleri toptan menetmişti. Haklıydı, zaruriydi, çünkü bir inkılâp yapıyordu. O inkılâbın orada yerleşip kökleşmesi için böylesi yasaklar makûldür, zaruridir. Bugün aradan 1300 sene geçmiş, islâmiyet tam mânasiyle kökleşmiş, artık sen gel de resmi, tasviri, heykeli islâm dinine aykırıdır de veya tasvirten put mânası çıkar, olmaz, çünkü bugün islâmiyette hakikî TANRI mefhumu yerleşmiştir.

İşte biz de yeni bir inkılâp yaptık. Yeni Türkiyemizi böyle geri temayüllerden kurtulmak için bazı fedakârlıklar yapmamız lâzım. İnkılâplar tam yerleşip benimsedikten sonra isterseniz mumu diktikten sonra bir de etrafında semağ edelim. Çünkü artık orada gerilikten eser yoktur. O zaman biz de İtalyanlar, İngilizler gibi istediğimiz âyinleri istediğimiz şekilde yapabiliriz.

15 Aralık 1957 tarihli Cumhuriyet gazetesinde Kadımlar çarşafı mücadele ediyorlar' başlıklı havadisın altında : Maraş delegesi; 'Maraş'ta kadınlar birliğini tesis etmek bir mesele oldu. Çarşafı bir tek kadın göremezsiniz. Benim bu meseleyi bu rada açıkladığımı duyarlarsa beni Maraş'a sokmazlar' diyor.

Ortaçağ Avrupasını düşünelim; din ve dünya işleri ayrılmamış din namına kiliselerin yaptığı mübah hattâ sevap sayılıyor. İlim ne yapsa dinin, dolayısıyla kilisenin afaroziyle, tehdidiyle velhasıl korkusuyla karşı karşıya kalıyor.

Vakta ki Avrupa devletleri lâikleşti, ilmi ayırıp dini afaroz illetinden kurtulduktan sonradır ki ilerlemeye başladılar.

Kendileri de teslim ettikleri gibi soruyorum Sebilürreşatçılara : İtalya'da, İngiltere'de bugün kiliseye gidenlere mâni oluyor mu? Cumhuriyet, devrinde kimî câmiye gitmekten, oruç tutmaktan, hattâ hacca gitmekten menetmiştir. Biz lâikliği böyle anlıyoruz ve çoğunluğun dini müslüman olmakla beraber lâik devletiz. Müslüman devlet değil.

Yukardan beri verdiğim misalleri özetlersek; inkılâpları yeni yerleşen bir memlekette geriye temayül fazladır. Bu bakımdan bizim de savunduğumuz husus yeni yaptığımız inkılâpları yobazın, cahil-

lin zedelemesinden korumak, yoksa dinsizliği savunmak değil.

İşte muhterem TÖREHAN köylerimizin umumî bakışı :

Köy; ne mebusun propaganda için gitmesile, ne elektrik, ne su, ne toprak damlar yerine kiremitli bahçeli evler hiçbirini hiçbirisi ile kurtulamaz.

Köyü, köylüyü rasyonel bir hayata, medenî bir seviyeye ulaştırılması, taassubun boğulması ve nûra irfana kavuşturulmasıyla olur.

Köylerde satılan âmme cüzleri, karınca duaları, nazar âyetleri ve hâlâ harf inkılâbına rağmen bunların arapça kargacık burgacık nüsha nüsha kâğıtlanması, bununla beraber Sebilürreşatçıların yine tekrar ediyorum bu mevzuu çekinmeden savunmaları.

Sene 1950 ezanın arapçalaşması karşısında 76 sayılı Sebilürreşat (25 senelik bir fasıladan sonra tek bir ve tehli seduları İstanbul ufuklarını doldurunca bütün halk heyecan içinde kaldı.) diye bağırıyordu. Sanki o zamana 25 senedir ezan okunmamıştı. Böyle nakaratlar bizi yolumuzdan alıkoyar, köylüyü üzdüğünüz halde bırakır. yoksa bu gençlik ATA'sının izinde sizin muhayyel gördüğünüz o köyü bir gün hayalinize eristirecektir.

Hürmetlerimle.

Zeki BÜYÜKTANIR -- Girtin

İşçi Meseleleri ve Devlet Müdahaleleri

FORUM Yazı Kuruluna,

Derginizin 91 numaralı nüshasının okurların forumu bölümünde "Kalkınmanın temel unsurları ve işçilerimiz" başlıklı yazıda, memleketimizde işçilerin hayat pahalılığı karşısında düştükleri güç duruma temasla, bu durumun bertaraf edilmesi zmnında grev hakkı verilmiş hür sendikaların tesisi lüzumu belirtilmektedir.

Hakikaten işçilerimizin bugünkü durumu ve bilhassa geçinme şartları meseleleri, mühim bir sosyal dâva haline gelmiştir. Yalnız bu dâvanın en iyi şekilde halli, acaba mevzuubahis yazıda belirtildiği gibi grev hakkına ve hür sendikaların tesisine mi dayanmaktadır?

Çalışan ve çalıştıran sınıflar arasındaki münasebetleri tanzim zmnında, sosyal siyaset tedbirleri, ya devlet tarafından veya bizzat alâkâli sınıfların kendi hareket tarzlarıyla alınır. Henüz sanayileşmekte olan bir memlekette zuhur etmeye başlayan işçi sınıfı ve bu sınıfın meseleleri de, çoğu zaman evvelâ devlet müdahalesiyle halledilmeye başlanır. Çünkü doğmakta olan bir işçi sınıfı, henüz kendi meselelerini halledebilecek şura sahip olmadığından, menfaatlerini koruyacak tedbirleri de alamaz. Ancak bu duruma gelinceye kadar devlet gibi bir vasiye ihtiyacı vardır.

Bugün ileri sanayi memleketleri safında yer almış, dolayısıyla işçi meselelerinin birçoğunu ve bilhassa bizim temas ettiğil-

miz işçi derdini halletmiş memleketlerin, 19. Asırdan bu yana sosyal siyaset tarihlerine bakacak olursak, âme müdahalesinin kendi kendine yardım mekanizmasına tekaddüm ettiğini görürüz.

Memleketimizdeki işçi sınıfı da henüz teşekkül etmektedir ve şuurlaşmamıştır. Şu halde devletin müzaheretine ihtiyacı vardır. Elbette ki istikbalde kendi meselelerini idrak edecek bir şura sahip olacaktır. Kendi dâvalarını, kendisi daha iyi halledebilecek duruma girecektir. İşte o zaman grev hakkını, koalisyon hakkını, kendi menfaatleri aleyhine davrananlara karşı bir silâh gibi kullanmaya muktedir olacaktır. Ancak, o zaman devlet müdahalesine eski maksatla devam etmek, mevzu bahis hakları bu sınıfa vermemek yanlış ve hatalı olur.

Üstelik, memleketimizde bugün grev hakkı tanınsa bile, grev yapacak işçi kütlesine, grev müddetince işsiz kaldığı esnada besiyebilecek fonlara sahip sendikalar da bulunmadığından, işçi, menfaatlerini koruma yolunda mezkûr hakkını kullanırken daha müşgûl durumlara düşecektir. Kaldığı işçi, bu silâhı en faydalı şekilde, nasıl, niçin kullanacağını da tâyin edebilecek zihniyette değildir.

Bu durum muvacehesinde, halihazırda işçinin dertlerini halledecek vasıtaların, grev hakkı ile hür sendikaların tesisi olduğunu iddia etmek, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, sosyal siyaset tarihleri içinde geçirdiği istihalelerle bugünkü bünyesini bulmuş ileri sanayi memleketlerinin, bu bünyesine uygun, grev hakkı gibi tedbirlerin, henüz işin eşiğinde olan memleketimize olduğu gibi tatbikini istemek, doğru olmaz. Ancak devletin bu hususta almakta olduğu tedbirleri memleket iktisadiyatı ile bağdaşacak şekilde şümullendirmesi, ihtiyaca cevap verecek hale getirmesi yolunda tavsiye ve temennilerde bulunmak daha yerinde olur kanaatindeyim.

Ömer Çetin TOKCAN — İstanbul

Grev Hakkı

FORUM Yazı Kuruluna,

Grev, durumlarını düzeltmek isteyen işçilerin, aralarında anlaşarak bir müddet için işlerini terketmelerine denir.

İşveren karşısında zayıf durumda bulunan işçiye müzakere eşitliğini; grev ve kolektif mukavele yapma hakkına sahip olan hür sendikalar sağlayabilir. 17 Mayıs 1949 tarihli ZAFER GAZETESİ grev hakkından mahrum olan sendikaların görevlerini başaramayacaklarını şöyle belirtiyor:

“Sendika denilen işçi teşekküllerinden murat, işçinin kendi hakkını koruyabilmesidir. Hakkı koruyabilmesi için de sendikaların işverenin kontrolü ve emri altında değil, doğrudan doğruya işçinin kendi hür idaresi ile kurulmuş olması lâzımdır. Bu idareyi de ancak (Grev) hakkı sağlar. (Grev) hakkı tanınmadığı müddetce sendikaların adı vardır kendi yoktur.”

Sayın SAMET AĞAOĞLU aynı gaze-

tede çıkan bir yazısında grevi şöyle savunuyordu :

“Demokrat Parti programında işçi sendikalarının grev hakkını tanımakla bir taraftan hürriyet ve demokrasi nizamının temel unsurlarından birisini benimsemiş bulunuyor, diğer taraftan içtimâî, iktisadî ve teknik realitelerin icaplarına uygun bir görüşe varmış oluyor. Grev işçilerin işlerini toplu bir şekilde bırakmaları halidir. Bu itibarla grev hakkının aleyhine söylenen sözlerin hiç birisi grevin bir hak olarak tanınması tezini zayıflatamaz. Bir işçinin tek başına işi bırakması nasıl çalışma hürriyetinin tabii bir neticesi ise işçilerin toplu bir halde işlerini bırakmaları yine çalışma hürriyetinin tabii bir icabıdır.

Bunun içindir ki : Grevi yasak eden memleketler esasında bütün hürriyetleri ortadan kaldırmış memleketlerdir. Nasyonal sosyalist Almanya, Faşist İtalya, Komünist Rusya gibi :

Buna mukabil insan ve vatandaş hürriyetlerini idare ve devlet rejimlerinin hepsinde işçinin grev hakkı tanınmış bulunuyor. Grev hakkı aleyhinde olanların ortaya attıkları esassî fikir, işçilerin toplu bir halde işi terketmelerinin istihsalî azaltacağı veya durduracağı, bunun sonunda içtimâî hayatta büyük iktisadî zorluklar doğuracağı iddiasıdır. Bu fikrin yanında siyasî mülâhaza ve tesirlerin de grevlere sebep olacağı ve bu suretle siyasî mücadelenin cemiyet için tehlikeli bir macera olacağı endişesi vardır. Demokrat parti grev hakkını, sendikaların siyasî tesirler dışında kalmaları şartı ile tanımaktadır.

Grev aleyhindeki iktisadî ve içtimâî mülâhazalara gelince realite daha çok düşüncelerin aksine olarak tecelli etmektedir.

Bir kere grev hakkının tanınmadığı yerlerde kendisini haksızlığa maruz kalmış gören işçilerin yaptıkları sabotaj hareketleri istihsalî kalite ve miktar itibarı ile gerçekleştirilmektedir.

Bundan başka aynı ruh haleti ile işçiler gizli hareketlere temayül etmekte, yabancî ideolojilerin tahrik ve telkinleri daha müessir bir hal almaktadır.”

Her ne kadar grev hakkı verilmemişse de Sayın Samet AĞAOĞLU'nun belirttiği sabotaj hareketlerini işçilerimiz aslâ düşünmedikleri gibi, 5. Menderes Kabinesinin Sanayi Bakanı Sayın Samet AĞAOĞLU'nun programlarındaki gizli cereyanlarla mücadelenin, hürriyetleri arttırma ile başarılabileceğini unutmadıklarına eminiz.

Sayın Samet AĞAOĞLU'nun belirttiklerinden başka, grev hakkının verilmesini istemiyenler iki sebep daha ileri sürmektedirler.

1 — Sendikalarımızın grev yapabilecek seviyeye gelmediğini,

2 — Sendikalarımızın grev yapabilecek mali imkâna sahip bulunmadığını belirtmektedirler.

Batıda işçiye grev hakkının tanınması için sendikaların gelişerek tam bir duruma gelmeleri beklenmediği gibi; sendikaların kuruluşundan önce de işçiler, grev çalışma şartlarını ve ücretlerini yükseltmek için kullanmışlardı. Grev hakkı tanınmırsa sendikalar daha fazla işçi toplayarak gelişimlerini sağlayabileceklerdir.

Sendikaların mali imkânlarını düşünmek de yersizdir. Bazı memleketlerde grev halindeki işçiye ücret verilmediği gibi, işçiler kendi menfaatlarını daha iyi düşünebileceklerinden ötürü durumlarını ona göre ayarlıyacaktırlar.

Grev hakkı tanınmaz işçilerin hürriyetlerinin hemen greve sarılacağını sananlar ayanılmaktadırlar. Grev keyfi bir hareket tarzı olmayıp bunun kullanılmasının da şartları ve sorumlulukları vardır.

Demokrasinin en esaslı unsurlarından biri olan grev ve grev tehdidi yeni bir sosyal hukuk sistemine yol açarak, âme haklarını sosyal düzeni gerçekleştirmeye zorlar.

Bulut ALTAY — İstanbul

Kültür Ve Sanat

YAZAR - OKURUN DEFTERİ

ÜSTÜMA YERĞİ

Bilge KARASU

«DOLMUŞ» DERGİSİNİN 5 Şubat tarihli 109. sayısında “Eleştirme Üzerine” başlıklı, H. T. imzalı bir yazı bana çatıyor. Yazının temeli olan cümlem, FORUM'un 92. sayısındaki “Yazar-Okurun Defteri” sayfasından alınmış. Alınmış ya, o cümlede söylediğim tam tersini söyleyen bir de ufak ekleme yapılmış benim sözlerime.

Temel yanlış olunca yazı da hükümsüz olur. Ama o noktaya dokunmadan önce H. T. nin yazısında başka noktalara dokunmak istiyorum.

Bayan H. T. yazısına şöyle başlıyor : “Eleştirmecilik çok gelişti son zamanlarda. Nurullah Ataç öldükten bu yana ondan boş kalan yeri doldurmak amacıyla olacak

bir sürü eleştirmeci meydana çıktı. Ama ne olsa usta yeri bu: doldurmak kolay iş değil. Seviniyoruz, sevinmesine bu mutlu olaya. Lâkin bizi kandırsın istiyoruz yazılanlar." Duruyorum burada. Son zamanlarda eleştirmeciliğin gelişmesini, ortaya "bir sürü" eleştirmeci çıkmasına bağlayan Bayan H. T. "bir sürü" sözünün kişiliksizliğine, belirsizliğine karşı Ataç'ı çıkarıyor. Bir sonraki cümlesine bakılırsa, "Ben genel olarak eleştirme okumayı sevmem. Bir şeye başkasının gözüyle bakıyormuşum gibi gelir bana. Ama öyleleri vardır ki insan kabul etse etmese sever, tutumunu, anlatışını beğenir." diyen Bayan H. T. nin bir şeye, ancak Ataç'ın gözü ile bakmayı kabul edebildiğini mi sezelim? Öyle sanıyorum ki genel olarak eleştirme okumayı sevmeyişi Bayan H. T. yi iki yönden yanıltmış: Bir yandan Ataç'ın ölümünden önce de yazmış olanları, yazılmış olanları bilmiyorsa benziyor, öte yandan eleştirme üzerine temel bilgileri de eksik kalmış.

Ataç'ın ölümünden sonra ortaya çıkan adsız, kişiliksiz, bir sürü eleştirmeci kimdir bilmiyorum. (Ama bu sözler, benim bir eleştirme yazıma çatan bir yazının başında olduğuna göre, Bayan H.T. ye eski dergileri karıştırmasını salık veririm.) İşte bu bir sürü eleştirmeci Ataç'ın boş kalan yerini "doldurmak amacıyla olacak" ortaya çıkmış. O bir sürü eleştirmeci yerine, yazıda benim adım üzerinde durulduğuna göre cevap vereyim: Ataç'ın yeri Ataç'ındır. Bir başkası Ataç olmadıkça ondan boş kalan yeri dolduramaz. Ataç, birinden boş kalan bir yeri mi doldurmuştu yoksa kendi yerini mi yaratmıştı? Bayan H. T. nin bu soruya cevap vermesini dilerdim doğrusu. (Ama Bayan H. T. yazıma cevap vermediğini bildirdi, ayrıca ulamalıyım. Neyse, durmayalım.) Ataç'a özenenler yok muydu onun sağlığında? Vardı elbet. Ölümünden sonra da olmaz mı? Elbet olur. Ama Ataç'ı gerçekten sevmiş bir kişinin ancak bir bakımdan ona benzeyeceği düşünülebilir: Kendi yerini yaratmayı, ona bağlanmamayı, ona özenmemeyi gerekli görmesi bakımından...

Usta yerini - ancak bu bakımdan - doldurmak kolay iş değil. Ustalar mantar değil ki her ağaç dibinde yetişsin! Ustalar zamanla "olur". Bütün suç, Ataç'tan daha genç olduğu için ondan çok sonra eleştirme alanına girmek olan o "bir sürü" eleştirmeci içinden herhalde yıllar geçtikçe ustahğa yaklaşıp, erişecek kimseler çıkacaktır. Bayan H. T. nin bundan kuşkusunu, küşümü olmasın.

Ancak şunu da katayım sözlerime: O "bir sürü" eleştirmeci bir ölümün ardından ortaya çıkan bir sürü fırsatçıya - istemiyerek de olsa - benzetmek güzel bir şey değil.

Okuyalım daha Bayan H. T. nin yazısını: Sözü bir eleştirme yazısına getirmek istediğini söyleyerek, Bener'in "Yaşamamız" için yazdığım yazıdan söz açıyor, "Yaşamamız"ı okumadığımı, «o yönden» diyeceklerinin yalnız Karasu için olacağını bildiriyor.

Böyle bir şey yapılacağı zaman, yalnız yazarın adını, yazının varlığını bildirmenin yetmeyeceği kanısındayım. O yazı,

bir yerde çıkmış olur. Bilimsel bir kitap yazıp dip notu yahut bibliyografya vermek ne ise, bir yazının sözünü edip nereden çıktığını bildirmemek de odur. Ben öyle bilirim bunu. Bir şeye başkasının gözüyle bakmak gibi geldiği için genel olarak eleştirme okumayı sevmeyen bir kişinin, okurların da bir şeyi "başkasının gözüyle" görmek istememesi olasılığını düşünerek, merak ediyorlarsa sözü geçen yazıyı nerede bulabileceklerini belirtmesi gerekir diye düşünüyorum.

Kaldı ki Bayan H. T. bu yazısı için kaynak göstermemekle daha başka bir yanlışlık da yapmış durumdadır.

Bayan H. T., yazımdan aldığı bir cümle ile bir başka cümle parçasının ardından "Ve devam ediyor Karasu "Bütün bunlar soyutlama ve soyutlukla bağdaşacak şeyler değil mi?" Ötesine gitmiyelim, aşağı yukarı yazı böylece devam ediyor." diyor. Ben ötesine gitmek zorundayım, özür dilerim.

Bayan H. T. nin dikkatsiz olduğunu - üzülererek - söyleyeceğim. Benim yazdığım cümle, okurların görebileceği gibi, şöyleydi: "Başboşluk, "söz yığını", aydınlatılmamış, çözümlenmemiş bir yığın gerçeğin içinde dönmek, soyutlama ile, soyutlukla bağdaşacak şeyler değil. İmdi, Bener..." Bir "mi?" katmakla ak dediğime kara dedirten Bayan H. T. nin, yazısını, "bulmuş" olduğu bu "yanlışlığa" dayandırması konusu üzerinde daha çok durmam da olur. Bu konuda onunla konuştum. Bu yanlış okumayı "Doğmuş"un gelecek sayılarında düzelteceğini söyledi. Bekliyorum.

Ama Bayan H. T. nin yazısının üzerinde durulacak daha başka noktaları da var: Soyutlama bir "Us işidir diye, muhakkak doğru yapılmış olduğunu nereden bileceğiz?" deniyor. Soyutlamanın doğruluğu üzerinde durmak da nereden çıktı, anlayamadım doğrusu.

Bir paragraf altında Bayan H. T., benim, "yukarıda anladıklarımı" demek istemediğimi, tam aksini söylemek istediğimi yazıyor. Bir de şunu katıyor o cümlelere: "Size örneği yukarıda verdim ne isterseniz düşünün."

Bir yazar olarak bana düşecek ilk iş düşüncelerimi, "demek istediğim" i tam olarak, yanlış şeyler düşündürmeyecek bir yolda anlatmaktır. Ben, düşüncemi anlattıktan sonra, düşüncemi anlatacak cümleyi yazamadıktan sonra istediğim gibi bir yazar değilim demektir. Çok şükür, ben, düşüncemi yanlış anlaşılacak bir cümleyle anlatmamışım. "Yukarıda" verildiği söylenen örnek ise benim yazar olarak yetersizliğimi değil, bana çatan yazarın dikkatsizliğini göstermiş oldu. O yazar, yazının "karanlık", "anlaşılmaz", yahut "beceriksizce yazılmış" olduğunu söylemek istiyor idiyse, bundan böyle "karanlık" yazıları daha bir dikkatlice okumasını dileyeceğim.

Bir yergi yazısı olan o fikrayı bir "mizah" yazısı haline sokma çabası kendini, «Yakup» lu hikâyede gösteriyor. Bana kalırsa, Yakup, bir yazıyı dikkatle okuyup anlamaya çalışmaktır derim. Yakubu öylece bilmeli.

Türk Tiyatrosu Üzerine Yabancı Kaynaklar

Metin AND

Bu son yıllarda tiyatromuz hızla geliyor. Bu arada gerek İstanbul, gerek Ankara Üniversitelerine bağlı birer Tiyatro Enstitüsü açılmasına da karar verilmiş bulunuyor. Bu enstitülerde Türk Tiyatrosu üzerine bilimsel araştırmalar yapılacağını da umuyoruz.

Bu sütunlarda Türk Tiyatrosu üzerine yabancı dillerdeki incelemelerin ve makalelerin bir bibliyografya denemesini, ek notlarıyla veriyoruz. Ancak bu bibliyografya tamam olmaktan uzaktır. Örneğin gezi kitapları, bile bu sınıflamanın dışında bırakılmıştır. Bunun gibi Lütfi Ay, Orhan Burian, Perihan Çambel, İzzet Melih, E. Gün Nerino, Ahmet Refik Sevengil, Sabri Esat Siyavuşgil... gibi yazarların bu konuda yabancı dilde yayınları, daha çok Türk görüşüyle yazılmış oldukları için bu listenin dışında bırakılmıştır. Ayrıca gözden kaçanlar da olmuştur. Böyle olduğu halde gene de bu listeye bir göz atmak, kendi tiyatromuz üzerine çalışmalarda ne kadar yaya kaldığımızı göstermeye yarıyacaktır.

AGOSTINO, CHARLES d'. «Karageuz» *Mercure de France*. Année 49 : 121-132 (1938).

Karagözün kısa tarihçesi. Karagöz'ün çingene olduğunu, Sultan Orhan zamanında geliştiğini ileri sürüyor. Salih Efendi'nin Karagöz'e getirdiği yeniliği anlatıyor.

BORDAT, DENIS-FRANCIS BOUCROT. *Le Théâtre d'ombres, histoires et techniques L'Arche*. 1956.

Daha çok Fransız hayal tiyatrolarını inceliyor. Çin, Java ve Türk hayal tiyatrolarına da yer ayrılmış.

GORDLEVSKY, VLADIMIR ALEKSANDROVITCH : *Iz nastoyashchago i proshlago*

maddahov v Turcii. Mir Islama. St. Petersburg 1912.

HUMPHREYS, A. R. «Shakespeare's Plays in Turkey» *The Asiatic Review* (1945) 146: 200 - 201.

Ertuğrul Muhsin'in hizmetlerini öven ve Türkiye'de Shakespeare'i, özellikle Hamlet temsilini anlatan bir yazı. Ankara Radyosundan yayınlanmıştır.

JACOB, GEORG. Karagöz - Komödien Heft 1 - 3. Berlin. Mayer - Müller 1899 IV. İçinde üç Karagöz oyunu bulunuyor: «Şeytan Dolabı», «Kayık Oyunu», «Aksaray Mektebi».

JACOB, GEORG. Türkische Litteraturgeschichte in Einbeldarstellungen. Heft I: Das türkische Schattentheater. Berlin: Mayer-Müller, 1900 (111, 105 sayfa).

JACOB, GEORG. Die türkische Volkslitteratur; ein erweiterte Vortrag. Berlin: Mayer - Müller, 1901 (50 sayfa).

Daha çok meddahları incelemektedir. Örneğin, Meddah Kız Ahmet Efendi'den Lüleci Ahmed hikâyesi yer almıştır.

JACOB, GEORG. Vorträge türkischer Meddahs (Mimischer Erzählungskünstler). Berlin. 1904. Türkische Bibliothek, Band I.

JACOB, GEORG. Geschichte des Schattentheaters im Morgen und Abendland. Hannover. 1925 (284 sayfa).

Hayal tiyatroları üzerine en geniş inceleme budur. Doğu ve Batı ayrı iki bölümde incelenmiştir. Doğu bölümünde Hindistan, Endonezya, İran, Araplar ayrı bir bölümde yer almıştır. Türklere ayrılan bölüm çok geniştir. Sonunda hayal oyunları üzerine incelemeleri 11. ci yüzyıldan başlayarak bugüne kadar toplu olarak gösteren bir bibliyografya yer almıştır. Türkiye bölümünde 5 tablo vardır.

KRYZICKII, G. Ekzoticeskii teatr. Academia 1927 (79 sayfa).

Bu kitapta Java, Hindicini, Türkiye, İran ve Kore tiyatroları üzerine bölümler yer almıştır. Türkiye başlıklı bölümde yalnız Karagöz incelenmiştir, ve 8 Karagöz tipinin resimleri vardır. Sonunda bir de bibliyografya bulunmaktadır. Kitap, tiyatro yetkililerince Acem asıllı olan «Keçel Pehlevan» ı Türk gibi göstermek, birbiri ile bağlantısı olmayan tiyatroları bir kitapta toplamak gibi bakımlardan tenkide uğramıştır.

KUNOS, IGNACZ. Haram Karagöz - Jatak Török szövegét följegyezte es magyarrá fordította 1886 (159 sayfa).

KUNOS, IGNACZ. Der türkische Volksschauspiel Orta Ojny Gesammelt, mit einleitung versehen ins Deutsche Übertragen und mit Illustrationen Herausgegeben. Leipzig 1908. (142 sayfa).

Kitap Orta Oyunu bakımından değerli bir incelemedir. İçinde Orta Oyunu üzerine 12 resim, 5 şekil ve 2 yazılı klişe yer almıştır. Oyun metinlerinden şunlar vardır: «Kunduracı Oyunu», «Bahçe Oyunu», «Kale Oyunu», «Sandıklı Baskın yahut Sarhoşa Hile», «Büyücü Oyunu», Bunların bazısının hem Almanca, hem Türkçe metinleri verilmiştir. Aynı inceleme Keleti Szemle de 1907 de basılmıştır. 8:1-93; 261-306.

LUSCHAN, FELIX von. «Das Türkische Schattenspiel» *Internationales Archiv für Ethnographie* (1889) Bd. II : 1-9; 81-90; 125-144. Leiden.

Karagöz üzerine bu incelemede eski yazılı Türkçe ve Almanca metinler vardır. İçinde iki şekil ve 4 renkli tablo vardır. Birinci tabloda 8, ikincide 8, üçüncüde 12, dördüncüde 9 Karagöz tipi bulunmaktadır.

MARTINOVITCH, NICHOLAS N. Tureskiy teatr Karagözü. St. Petersburg. 1910 (veya *Zhivaya Starina*'da 1909-1910).

MARTINOVITCH, NICHOLAS N. The Turkish Theatre. New York. Theatre Arts Inc., 1933 (125 sayfa).

Türk Tiyatrosu üzerine en geniş incelemelerden biri budur. Yazarın yukarıda adı geçen Rusça incelemesinin genişletilmiştir. Özellikle geleneksel tiyatro üzerine ayrılmıştır. İki bölüme ayrılıyor. Birinci bölümde Orta Oyunu, Meddah ve Karagöz'ün tarihçesi ve ne oldukları anlatılıyor. İkinci bölümde ise her türden bir - iki metin örneği veriliyor. Kitapta renkli ve renksiz bol resim vardır. Sonunda da Türkçe - İngilizce bir sözlük ve Türk kaynaklarını da içine alan bir bibliyografya yer almıştır.

MARTINOVITCH, NICHOLAS N. «Turkish Theatre. The Missing Link.» *The Moslem World* (1944) Ocak : 54-55.

Yazarın yukarıdaki kitabını tamamlayan bir makale. Yazar, Türk Tiyatrosunun üzerinde Bizans etkisini inceliyor ve bununla ilintili bibliyografya veriyor.

McAFEE, HELEN. «The Turkish Drama» *The Forum* (1913) 50 : 230 - 238.

Türk Tiyatrosunun kısa bir tarihçesi yapılmış. Orta oyununun Bizanstan aldığı etkiye işaret ediliyor. Kafkasya'daki tiyatroya da değiniyor. Salah Cimcoz ve Celâl Esat Beylerin «Üçüncü Selim»'inden söz açılıyor. Burhanettin Bey ve Minakyan Tiyatrolarına da yer verilmiş.

MELLER, EUGEN. «Türkischen Theater» *Das Theater* (1929). Jahr 10 Heft I: 14.

Ermenilerin etkisini, Lâle Çağmı anlatıyor. Örnek olarak «Üçüncü Selim» i veriyor.

MENZEL, THEODOR. Meddah, Schattentheater und Orta Ojnu, eine kritische Übersicht über die Ergeben der Jüngerer Forschung nebst neuen Beiträgen. (Monographien für das Archiv Orientalni, Bd. 10) Praha: Orientalisches Institut, 1941. (XX, 100 sayfa)

Kitap Türk Tiyatrosu üzerine çok geniş ve değerli bir incelemedir. Başta bir önsöz, Meddah, Destan ve Hayal Tiyatrosu üzerine bir genel bölüm ve İran ile Türkistan Tiyatrosu üzerine bir bölümle başlamaktadır. Türk Tiyatrosuna ayrılan bölümde «Osmanlı Kukla Oyunu», «Osmanlı Hayal Oyunu: Karagöz», «Karagöz Atasözlerinde», «Salıncak Safası», «Fasla Ferhat», «Genel Şarkıcılar», «Helva Sohbeti», «Karagöz'ün Kâğıthane safası ve Karagöz dans salonunda», «Sahte Gelin», «Bekri Mustafa», «Doğu Hayal Tiyatrosu», «Orta Oyunu», «Ti-

yatro İlânı», «Güllü Agop», «Küçük İsmail», «Gülme Komşuna», «Nicholas N. Martinovic», «Kryzicky» gibi kısa bölümler yer almıştır.

POUPEYE, CAMILLE. Danses Dramatiques et Théâtres Exotiques. Souvenir de Jeunesse. No. 87 1941, Bruxelles (261 sayfa).

Daha çok gezi notları biçiminde yazılmış bu kitapta 229 dan 261 e kadar olan sayfalarda Türk Tiyatrosuna, özellikle Karagöz ve Orta Oyununa yer verilmiştir.

RADLOFF, W. Proben der Volkslitteratur der türkischen Stamme. VIII Teil. Mundarten der Osmanen gesammelt von... (Ignacz Kunos) St. Petersburg 1899.

Bunda 9 Karagöz oyununun Rusça metinleri yer almıştır.

RIDGEWAY, WILLIAM. The Dramas and Dramatic Dances of non-European Races in Special reference to the origin of Greek Theatre. Cambridge U P 1915.

Bu kitap Avrupa dışındaki tiyatroları ve özellikle Asya Tiyatrosu üzerine çok aranan bir incelemedir. Ancak Türk Tiyatrosu üzerine ayrı bir bölüme yer verilmemiş, yalnız Cava'ya ayrılan bölümde Karagöz de incelenmektedir. Ridgeway, Karagöz ile Selâhattin Eyubî'nin yakın arkadaşı Bahaeddin Karakuş arasında yakınlık buluyor. Kitabın asıl önemi Batı Asya'ya ayrılan geniş bölümdür. Muharrem Ayını'ni bir tiyatro dalı olarak inceliyen bu bölüm Anadolu'dan çok Azerbaycan Türkleri bakımından üzerinde önemli durulmaya değer.

RITTER, HELLMUT. Karagöz; türkische Schattenspiele, heraus gegeben, übersetzt und erklart... Erste Folge.. Hannover: Heinz Lafaire, 1924 (İkinci baskı 1925) (VIII, 191 sayfa, 42 1 resim).

RITTER, HELLMUT. Karagöz; türkische Schattenspiele, heraus gegeben, übersetzt und erklart.. Zweite Folge (Bibliotheca Islamica.. Bd. 13a) İstanbul : Druckerei Universum, 1941 (XIX, 339 sayfa, 17 resimli, bibliyografya).

RONART STEPHAN, «Das Theater in der Türkei» *Das Theater Des Welt* (1937) 1 Jahrgang Heft 3 : 178-181.

İki fotoğraf var. Kısa bir tarihçe ve Hamlet, Othello, Haydutlar gibi oyunların Türkiye'deki temsilleri anlatılıyor. SAKISIAN, ARMENAG. «Le Théâtre de Karagheuz» *L'Amour de L'Art* (1935) Mart : 102 - 103.

Karagöz'ün üzerine çeşitli resimler. Yazar, Karagözdeki başlıkları Moğol başlıklarına benzetiyor.

«The Stage in Turkey» *Living Age* (1926) 328 : 332-3.

Daha çok Türk kadınlarının sahneye çıkmaları ile ilgili olarak, Manchester Guardian gazetesinden alınan bilgiler üzerine yazılmış.

STEWART, DAVID C. «Recent Developments in the theatre of Turkey» *Educational Theatre Journal* (?) : 213-216.

Çağdaş Türk Tiyatrosunun kısa tarihçesini yapıyor. Sahneye konan oyunların ancak yüzde otuzunun Türk yazar-

larından olmasını tenkid ediyor. Ertuğrul Muhsin, Carl Ebert, Ninette de Valois, Max Meinecke'nin hizmetlerini anlatıyor ve övüyor.

SÜSSHEIM, KARL. «Die moderne Gestalt des türkischen Schattenspiels (Qaragöz», Zts. der Deustehen Morgenlandischen Gesellschaft (1909) 63 : 739 - 773.

THALASSO, ADOLPHE. The Théâtre turc contemporain. Revue encyclopédique Larousse 1899.

THALASSO, ADOLPHE. «Numéro sur le Théâtre Turc» La Revue Theatrale (1904) Nouvelle série No. 16 : 361 - 384.

Önemli bir inceleme. Şu bölümlere ayrılmıştır. Birinci Kesim: Karagöz - Es-tetik (... den 1790 a). İkinci Kesim. Orta Oyunu (1790 dan 1869 a), Üçüncü kesim. Çağdaş Tiyatro (1869 dan bugüne) Çıkışı - Tarihe - Öncüler. Çağdaş Tiyatronun Ustaları. Müzikli Tiyatro. Türk oyuncular ve İstanbul Tiyatroları. Sonuç. Çok zengin fotoğraflar yer almış. Karagöz üzerine 20, Orta oyunu üzerine 7, tamnmiş yazar, oyuncu ve tanınmış oyunlardan sahneler 24 resim — ki bu sonuncular arasında Minakyan kumpanyasının toplu resimleri, Marie Nevert'in, Afife Anjelika'nın, Dikran Çuhacıyan'ın resimleri, Ahmet Mithat Efendi'nin eserlerinden resimler yere almış. Ayrıca metinle ilgili saray, konak... resimleri.

WOLFENSTEIN, ALFRED von. «Karagös» Theater Der Welt Wien Jahrgang nummer 5/6 : 309 - 314.

Gérard de Nerval'in «Scènes de la vie Oriental» i üzerine.

TIYATRO :

«Haftabaşı»

Vüs'at O. BENER

Başka kentlerimizde oynandıktan sonra Başkentte ilk oynamışında gördüğüm (Haftabaşı) oyunu üzerine diyeceklerimi yazmayı geciktirdim. Şunun için : Gördüğüm oyun daha önce - metni okuduğum sıra - benim kendimce tasarladığım, kurduğum oyunla ilgisizdi, hayal kırıklığına uğramıştım. Zamanla durulurum, soğurum, sözüm ona daha nasnel bir davranışla kusur saydıklarımı hoşgörürüm, belki bu oyuna böylesi açıdan bakmanın da kendine özgü bir tadı vardır, o tadı bulmaya çalışayım, demiştim. Olmadı. Baktım tersine, daha da içerliyorum, oturup yazayım bari, dedim.

Haftabaşı, J. B. Priestley'in bir hafif oyunu. Sorun (= mesele) dolaşık, çapraşık değil. Hepimizin suyuna gittiği bir düzenli hayatı var : İş güc, çevre, gelenekler, kurullarla çerçevesi. O akışın giriş doğrultusunda usul usul akmaktaysanız, kim-senin bir diyeceği yoktur, ama bir kez yüreklilik gösterip gönlünüzce, içinizin çekti-

ği gibi yaşamağı denemeye kalkmayın, görürsünüz, duruk görünen o çevre nasıl ayaklanıverir, sizi yola, dize getirmek için nasıl uğraşır! Oysa düzeni korumada kendini görevli sayanlar, bir bir ele alınınca, bunların da aslında düzen meraklısı kişiler değil, o yürekliliği göstereni kıskanan, onun gibi yapamadığı için basbayağı hayıflan-lanan kişiler olduğu açığa çıkar. Örneğin üçüncü perdede komiser Street : "Bu sabah baktım adamın keyfine diyecek yok, dünya umurunda değil. Beraber çocuk o-yuncaklarıyla oynadık. Lâf aramızda bir hoşuma gitsin... adamın evde oturup keyif çattığını düşündükçe huzurum kaçtı" diyerek içini döker. Hattâ o kaba saba em-lâk simsarı Mr. Moon'un karısını suçlama-sında bile kursağında kalmışların, ya da beceriksizlerin hıncı gizlidir." Hayatta her zaman dürüst bir oyuncu olmadı mı? Sen oyununu dürüstçe oynuyor musun Delia?"

İşte budur bence oyunun özü. Hiç de önemli değil denilebilir, ne var bunda san-ki? denebilir. Sanırım sahneye koyanı ya-nıltıya götüren de bu nokta, özün nasıl ve-rilmesi gerektiğinin önemsenmemesi. Elin-de olan, olmanın, bence sezgi yoksunluğu sayılabilecek etkenler de var elbet. Bun-lar bir yana. (Ya o, "halk tutar" sözüne sı-ğınarak ortanın altındaki sözde beğeniyle kendini bağlı sayma hastalığı!)

Oysa ben işin önemsenmesinden ya-nayım. Bundan ötürüdür ki, elimden gel-diğince gereksiz ayrıntılara girmemeyi yeğ tutarak, ama bazan metinle karşılaştırma yoluna başvurarak oyunun nasıl altüst e-dildiğini göstermeğe çalışacağım.

Bir kez hemen söyleyeyim: Priestley'in oyunu, ölçülü, dengeli, duygulu, ince nü-ketelerle dolu bir tatlı komedidir. Bir farce haline getirilmekten çekinilmemiştir.

Geçeyim, oyuna, oyunculara :

Başta (G. Kettle) rolünü oynayan Sa-lih Canar; sesindeki tekdüzenlilik yetişmi-yormuş gibi, yersiz gövde, el, yüz hareket-leri, omuz titremeler, göz kırpmalar, diş temizliyormuş gibi ağız oynatmalar, du-dak bükmelerle oyunu temelinden sarsmış, sanki bir deli kompozisyonu yaratmak ge-rekirmiş gibi davranmıştır. Özellikle üçün-cü perdenin büyüülü havası bozulmuş, yaza-rın açıklanmasını istemediği durumlar böy-lece açığa vurdurulmakla, Delia'nın kuşku-sunun, heyecanının bir anlamı kalmamıştır. (Uyutulan Kettle uyutulmadığını anla-tmak için bol bol göz kaş işareti yaptı, durdu. Tersine bunlar gerekli değildi. Kett-le ancak üçüncü perdede Dr. Grenock'un Delia tarafından tabancayla korkutuldu-ğunu, handiyse tetiğin çekileceği sırada durumu açığa vuracaktı.)

Metne bakalım: "Kettle, kırk yaşla-rında, oldukça yakışıklı, câzip bir adam-dır." Oysa gördüğümüz, saçsız, göbeklice, çocuksuluğa, içi dışı bir olan değil, buna ancak özenen, sık sık bayağılaşan bir a-dam değil miydi? Başka bir nokta: Kettle çocukluğundan beri sevdiği Polovtsian danslarının bir yerinde eline bir davul ge-çirip tempo tutmak dileğini gerçekleştire-cektir. Bunun için de "bir iki falsolu ara-madan sonra üçüncü temi" bulması gerek-lidir, ama Canar bulmaktan caydık, mü-zikle hiç ilgisi olmayan biri gibi, elindeki

değneği önündeki kömür kovaasına rastge-le vuruşturur da vuruşturur. (Komik öge kaygısı) Dahası : Kettle mağaza sahibi Hardacre'e telefon edecek : "sadece şunu bildirmek istiyoruz, yaşamak ne güzel şey Mr. Hardacre, gözünü sevdiğimin yaşamak ne güzel şey." diyecektir. Metin bu kadar-cıktır, ne denli ağırbaşlı bir bildiri olarak duyurulursa o denli seyirciyi içten güldü-recek, o hareketi sevdirecek bir işlevi var-dır o sözlerin. Canara göre ise sanatını göstermenin tam sırasıdır! Ne güzel şey! lerin sayısı beşe altıya çıkarılmalı, çifte-telliye yakın omuz titremelerle de gösteri pekiştirilmelidir. Öyle de yaptı, epey alkış da topladı, gönensin artık!

Örnekleri çoğaltmalı mıyım bilmem? Dokunmadan geçemeyeceğim ama, bir ör-nek daha. Kettle, sevdiği kadına: "(Şefkat-le) Çok güzelsiniz, erkekçe düşünmek yü-rekliliğini gösteren bir erkek için hayatın tâ kendisisiniz!" diyecektir. Ne yapar Ca-nar? Kupkuru, nutuk çekercesine sıralar bu sözleri. Zaten nedendir bilinmez, güldü-rüde "güldürmek" bir amaç sayılmıştır hep. Öze inen, sizi durdurup sorunun azım-sanmayacak bir yanı olduğunu anlatan söz-ler hep bir makine hızıyla söylenip geçiştirilmek istenmiştir. Geçeyim.

Monica Twigg olarak Ayten Kaçmaz nasıldı? Diyeyim: Her sahneye çıkışında gözleri yordu, nezleli, değişmez sesiyle kul-lakları yordu. Habire salmıyor, sallanıyor, konuşuyor, saçlarını dağıtıp topluyor, kırıyor da kırıyor. Hoppalık, hafiflik, an-laşıldı. Böyle mi anlatılır her zaman? Hiç yorulduğu yok mudur bu kızcağızın?

A. Hardacre rolünde Suat Taşer : Ge-nel olarak dengeli oynadı. Ancak onun da işini yoluna koyacak bir banka müdürü karşısında gereğinden çok bağırğan oldu-ğunu söylemeliyim. Bununla birlikte onun oyun dışında bile bırakmadığı ölçülü biçilli, deyim yerinde ise, önu ilikli bir konuşma tarzı vardır, bu alışkanlığı, davranışını ol-dukça yumuşatıyordu denilebilir.

Delia Moon'da Süreyya Taşer: Sanırım rolünü benimsiyerek, anlayarak oynayan bir o vardı. Canar'ın. daha açık söylemeli, gereksiz cıvımaları karşısında galiba en çok o sıkıntı çekiyordu. Çünkü siz dilediği-niz kadar titiz olun, karşınızdakinin gevşe-mesi, yayılması bulaşıcıdır. Uymamak güçtür ona. Bu yönden Süreyya Taşer'i kutlamak da gerekir sanırım. Yoksa iste-nilen Delia Moon olmadığını kendisi de bilir elbette.

Henry Moon'da Nuri Gökseven: Pek kısa söyleyeceğim; oyunun çökmesi için ne gerekiyorsa onu yaptı. Henry Moon, o-nun elinde bir "budala" bile değildi. (Dur-madan, "Sen neredeydin Amerikalı karde-şim?"i hatırladım).

Ötekiler, olağandılar. Mr. Clinton ro-lünde burnundan, pes perdeden konuşan Şükran Güngör'de de bir aktör kurumlan-ması vardı ki, Clinton'u yaşatmasına en-gel oldu. Street rolünü oynayan Haydar Ozansoy ise iteklemekle adam bayıltma-nın olası olmayacağını - hiç değilse - dü-şünmeli değil miydi?

Sona da dokunmam gerekir. J. B. Pri-estley, önemsiz bir kişiye perdeyi kapat-mak işlevini yüklemekle bir ustalık göste-

riyor hence. Bunu da azımsamıştır sahneye koyan. Hep birlikte oynanarak, ziplanarak perde inmezse güdük kalır güldürü demiş, belli. Oysa metinde bu da yoktur. Mrs. Twigg'in "Çocuklar, bakın, yağmur dindi, yağmur dindi!" sözleriyle sona erecektir oyun.

İlk niyetim oyunu dilimize çeviren Sevgi Batur'u övmek, asıl onun başarısı üzerinde durmaktı, başka yönler uzandım gene. Neyse. Böyle, titizlikle çalışılmış, iyi yorumlanmış bir yapıtı tersyüz etmenin bende uyandırdığı tepkiye bağışlansın. Sadece çeviri başarılıydı demek bir şey anlatmaz belki. Söyleyeyim: Türk konuşma dilini adamakıllı kavramış, ona egemen bir yazar Sevgi Batur. Bir **adaptation** bahis konusu değil elbet. Oyunun yerel özellikleri yitirilmeden Türk seyircisine benimsetilmesi güçlüğüne altetmek, kullanageldiğimiz deyimleri ustaca serpiştirmek söz konusu. Onun kaygısı da işte bunlar olmuş, sonunda gerçekten özenle dokunmuş bir çeviriyi karşımıza çıkarmış Sevgi Batur. Onu kutlayacağım, bir. Ne yapayım?

Kültür Dünyasından Haberler

Mackowan Geliyor!

Bu ayın sonunda Amerika'dan çok önemli bir tiyatro adamı geliyor: Kenneth Macgowan. Rockefeller tesisinin hesabına gelen Kenneth Macgowan, memleketimizde Tiyatro Enstitülerinin açılması ile ilgili olarak yardımda bulunacak ve üç ay kalacaktır.

Kenneth Macgowan, Eugen O' Neill gibi en büyük tiyatro yazarlarını tanıtmış. "Provincetown Players", "Greenwich Village Theatre", "Actor's Theatre" gibi, zamanında en ileri sayılan tiyatro hareketlerine önyak olmuş bir rejisör ve yöneticidir. Bir müddet Broadway'de de çalışmıştır. Aynı zamanda tanınmış bir yazar ve tenkitçidir. Kitapları arasında "The Theatre of to-morrow"; "Footlights Across America"; ve Robert Edmond Jones ile yazdığı «Continental Stagecraft» çok başvurulan iktaplardandır. Ayrıca Amerikanın en önemli tiyatro dergisi olan Theatre Arts'ın editörlüğünü ve tenkitçiliğini yapmıştır.

Kenneth Macgowan'ın gelişi sinemacılarımız bakımından da önemlidir, zira kendisi RKO ve Twentieth Century Fox gibi büyük film stüdyolarında prodüktörlük yapmış, Daryl Zanuck ile beraber çalışmıştır.

1947 ile 1957 yılları arasında tiyatro, sinemacılıkta üniversiteler arasında en iyi ünü sağlamış California Üniversitesinde ders vermiştir. Ayrıca Arkelojiye meraklı olan Macgowan bugün 70 yaşındadır, karısı iyi bir ressamdır.

Burhan Belge ve Halk Danslarımız
1958 Milletlerarası Brüksel sergisine

katılacak halk oyuncularımızı seçmek için yapılan gösterilerde bulunan Burhan Belge de heyecana gelmiş, bu heyecanla Zafer Gazetesine "Kendine Kavuşan Millet" başlıklı "edebi" bir baş yazı kaleme almış. Resmi çevrelerin bu ilgisi bizi çok sevindirdi. Ancak düşündürdü de.. Heveslerimiz hep böyle birden parlayıp birden sönen heyecanlardan.. Bu, Brüksel Sergisi çok önceden biindiği halde böyle son dakikada paldır kültür hazırlanmasından belli. Bugüne kadar Hükümet ve resmi çevreler bu yolda ne yapmıştır? Türk danslarının Avrupa'ya gidip bir zafer kazanması Venedik'te 1949 yılında, yani bugünkü İktidar'dan önce olmuştur. Ö zamaından beri ne yapılmıştır? Özel bir teşebbüs olan ve Yapı Kredi Bankası'nın yardımı ile kurulan "Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi" resmi çevrelerin ilgisizliği yüzünden, hatta vergi bakımından korumayarak baltalandığı için faaliyetini tatil etmek zorunda kalmıştır. Bu özel teşebbüsle, resmi bir organ olan ve daha büyük imkânları bulunan "Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü" nün düzenlediği gösteriler karşılaştırılınca sonuç birincinin yani özel teşebbüsün lehinedir. Geçen hafta seyrettiğimiz gösteride Giresun, Kars, Kastamonu, Konya, Siirt, Burdur.. gibi nice iller yer almamıştı. Güzel dansları olan bu yerlere de eşit bir fırsat verilemez miydi? Oysa bunlar İstanbul'daki festivallerde vardı. Birçok takımlar da İstanbul'daki festivale göre düşük seviyede idi; örneğin Toroslar'dan gelen ve Mengi oynayanlar oyunu yanlış oynuyordu, zira sırayla her iki yanındaki erkeğe doğru yönelmesi gereken kadımlar yalnız bir yana bakıyordu...

Bu çok önemli kültür davasına Hükümetin ilgisizliği, işi hazırlıksız, son dakikada ele alınması üzücüdür. FORUM'da işin önemi, ne yapılması gerektiği sık sık belirtilmişti, ileride buna devam edilecektir. Sayın Burhan Belge'nin yazısı tekrar bir umut ışığı getirdi.

Harika Çocuklar

Harika çocuklarımız onlara artık "çocuk" diyemeyeceğimiz - yüzümüzü güldürmeye devam ediyorlar. Ayla Erduran Poznan'da Milletlerarası Wieniawski yarışmasında 5 incilik kazandıktan sonra, şimdi Rusya'da, Tchaikovsky yarışmasına hazırlanacaktır. Ne var ki Poznan'da yarışmaya katılan sanatçıların hepsinin 17 kişilik jüride veya dinleyiciler arasında kendilerini destekleyecek yurtdaşları bulunurken, Ayla Erduran yapayalnız bırakılmıştır. Gene bu sütunlarda yazmıştık, Konservatuar Müdürü Fuat Turkay jüriye çağırılmış, ve kabul de ettiği halde Amerika gezisi çıkınca bu kendisine daha çekici olacak, cazip, bu önemli ve şerefli ödeve gitmekten kaçmıştır.

İdil Biret ise Wiesbaden radyosunda (Hessischen Rundfunk) 29 Nisanda bir konser verecektir.

Müzik Kitaplığımız

Memleketimizde batı Müziğine ilgi git-tikçe artmasına rağmen, hâlâ, müzik kitap-

lığımızın çok yoksul bir görünüşü var. Değil halka sunulacak kitaplar veya bilimsel eserler, fakat müzik üzerine ders kitapları bile basılmamaktadır.

Bu böyle iken tek tük kitaplar yayınlanmıyor değil. Geçen yıl müzik münekkidi İlhan K. Mimaroglu Amerika'ya yaptığı geziyi anlatan "Amerika Sesleri" adlı bir kitap yayınladı. Kendine vergi akıcı, sürükleyici uslubu ile Amerikan müzik hayatını tanıtan bu kitabı sahk veririz.

Tanınmış müzik bilginimiz Mahmut Ragıp Gazimihal de "55 Opera" adlı bir kitap yayınladı. İçinde 55 opera'dan başka kısa bir tarihçe, bir opera sözlüğü, Türkiye'de operanın tarihçesi, ve Türk operalarından örnekler yer almış. Ayrıca yazarın modern opera üzerine ikinci bir kitap yayınlıyacağını da öğrenmiş bulunuyoruz.

Müzik öğretmeni Fuat Koray müzik formlarını inceleyen, bir öğretim kitabı yayınlamıştır, adı: "Müzik Formları."

Büyük bir sevinçle öğreniyoruz, 1940 dan beri faaliyete bulunan "Ses ve Tel Birliği" adlı müzik derneği de geniş bir yayım faaliyetine girecektir. «Ses ve Tel Birliği» yayımları iki tip olacaktır. Bilimsel yayımlar ve daha çok popüler denebilecek tipte yayımlar. Hazırlanmakta olan iki kitaptan birincisi Mahmut R. Gazimihal'in "Asya ve Anadolu kaynaklarında IKLIG" adlı incelemesi, ikincisi müzik tenkitçisi Fikri Çiçekoğlunun çevirdiği "Anna Magdalena Bach'ın hatıraları" dır.

"Ses ve Tel Birliği" bundan önce de bir yayım denemesinde bulunmuş, Adnan Saygunun "Karacaoğlan" adlı Folklor etüdü ile gene Adnan Saygun'un piyano için "İnci'nin Kitabı" nı yayınlamıştı.

Sahip ve Yazı İşleri Müdürü
Nilüfer YALÇIN
Sekreter:
Abdullah F. UZUN
İdarehane: Büyük Han, No. 55
Yenişehir - Ankara
Tel: 26754
Haberleşme Adresi:
Posta Kutusu 131 - Ankara
Dizildiği ve Basıldığı Yer:
Ayyıldız Matbaası — Denizci-
ler Caddesi, Saka Han, Alt Kat
Tel: 17507 — Ankara